

**T.C. TİCARET
BAKANLIĞI**

Serbest Bölgeler, Yurtdışı Yatırım ve Hizmetler Genel Müdürlüğü

YURTDIŞI YATIRIM RAPORU - 2021

Haziran 2021

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	2
Tablo ve Grafikler	3
Giriş.....	4
1. YURTDIŞI DOĞRUDAN YATIRIMLAR	5
Tanım	5
Akım ve Stok Verileri	5
Özel Amaçlı İşletmeler (SPE)	6
İlk Yatırım Ülkesi / Nihai Yatırım Ülkesi	7
Doğrudan Sermaye Yatırımları Biçimleri	7
Doğrudan Sermaye Yatırımlarını Etkileyen Faktörler	10
Doğrudan Sermaye Yatırımlarının Kaynak Ülke Ekonomisi Üzerindeki Etkileri	12
2. 2020 YILI KÜRESEL YATIRIM HAREKETLERİ	15
Genel.....	15
2020 Yılı Küresel Yatırım Hareketleri.....	16
Yatırım Politikalarındaki Son Gelişmeler ve Önemli Hususlar.....	22
Sürdürülebilir İyileşmeye Yönelik Yatırımlar	24
Sermaye Piyasaları ve Sürdürülebilir Finans	27
3. TÜRKİYE'NİN YURTDIŞI YATIRIMLARININ TESPİTİ	30
Ticaret Bakanlığı Anketleri	30
Anket Metodolojisi	30
Yurtdışı Yatırım Anketi - 2021.....	31
Yurtdışı Yatırımların Değerleme Yöntemi.....	32
4. 2020 YILI SONU İTİBARIYLA TÜRKİYE'NİN YURTDIŞI YATIRIMLARI	33
I. Genel	33
II. Sermaye Pozisyonuna göre Yurtdışı Yatırımlar	33
A) Yurtdışı Yatırımların Bölgelere göre Değerlendirilmesi	33
1- Yurtdışı Yatırımların Bölgelere göre Sayısal Dağılımı	34
2- Yurtdışı Yatırımların Bölgelere göre Sermaye Pozisyonu	35
3- Yurtdışı Yatırımların Bölgelere göre Sektörel Dağılımı	36
4- Yurtdışı Yatırımların Bölgelere göre Ekonomik Faaliyetleri	38
5- Yurtdışı Yatırımlarda Bölgelere göre İstihdam	39
B) Yurtdışı Yatırımların Ülkelere göre Değerlendirilmesi.....	40
1- Yurtdışı Yatırımlarda İlk 30 Ülke.....	40
2- Ülkelere göre Ön Plana Çıkan Sektörler	41
C) Yurtdışı Yatırımların Sektörelere göre Değerlendirilmesi	43
1- Yurtdışı Yatırımların Sektörel Dağılımı	43
2- Başlıca Yatırım Sektörlerinin Bölgelere göre Dağılımı	44

TABLO VE GRAFİKLER

Tablo 1. Kalkınma için Yatırımların İki Türü	26
Tablo 2. DYY ve Küresel Krizler ile İlgili 10 Bulgu	27
Tablo 3. Yurtdışındaki Türk Yatırımları	33
Tablo 4. Ülke Grupları	33
Tablo 5. Bölgelere göre Sayısal Dağılım	34
Grafik 1. Bölgelere göre Sayısal Dağılım	34
Tablo 6. Bölgelere göre Sermaye Pozisyonu	35
Grafik 2. Bölgelere göre Sermaye Pozisyonu	35
Tablo 7. Bölgelere göre Sektörel Dağılım	36
Tablo 8. Bölgelere göre Ekonomik Faaliyetler	39
Grafik 3. Bölgelere göre Ekonomik Faaliyetler	39
Tablo 9. Bölgelere göre İstihdam	40
Tablo 10. Türk Yatırımlarının Bulunduğu İlk 30 Ülke	40
Tablo 11. İlk 10 Ülkede Başlıca Sektörler	41
Tablo 12. Yurtdışı Yatırımların Sektörel Dağılımı	43
Tablo 13. İlk 10 Sektörde Başlıca Bölgeler	44

GİRİŞ

Türkiye'ye giriş yapan yabancı sermaye ve etkileri yıllarca birçok çalışmada ele alınan ve devamlı göz önünde olan bir konu olsa da, Türkiye'den yurtdışına yönelik gerçekleştirilen yatırımlar da ihmal edilemeyecek bir boyuta ulaşmış ve analiz edilmesi gereken bir konu haline gelmiştir.

Bu kapsamda, daha önce T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı tarafından gerçekleştirilen Türkiye'de yerleşik gerçek ve tüzel kişilerin yurtdışında yaptıkları doğrudan sermaye yatırımlarına ilişkin verilerin derlenmesi görevi 11/06/2015 tarihli ve 29383 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair 2015/7603 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı kapsamında, T.C. Ticaret Bakanlığı'na verilmiştir.

T.C. Ticaret Bakanlığı, Türkiye'de yerleşik gerçek ve tüzel kişilerin yurtdışındaki sermaye yatırımlarına ilişkin verileri Bakanlık tarafından geliştirilen çevrimiçi (online) bir sistem üzerinden, 1567 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun, Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karar ve ilgili mevzuat kapsamında dünyadaki diğer örnekleri gibi "katılımı zorunlu" olan anketler yoluyla tespit etmektedir.

2016 yılından bu yana yapılan çalışmalar sonucunda; yurtdışı yatırımların yerleri, gerçekleştirildikleri sektörler, ortaklık yapıları ve sermaye bilgileri, istihdam verileri, ciroları gibi ayrıntılı bilgileri içeren kapsamlı bir veri tabanı oluşmuş bulunmaktadır. Söz konusu veritabanı Bakanlık tarafından yatırımcılarımızın çıkarlarının korunmasına yönelik "ticaret diplomasisi" çalışmalarında kullanılmakta; ikili ve uluslararası anlaşmaların müzakerelerinde dikkate alınmakta ve yatırımcılarımızın karşılaştıkları sıkıntıların aşılmasına yönelik girişimlerde fayda sağlamaktadır.

Diğer taraftan, elde edilen veriler toplulaştırılarak Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) tarafından Uluslararası Yatırım Pozisyonu istatistikleri olarak yayımlanmakta ve uluslararası kuruluşlara raporlanmaktadır.

Bu yayında yer alan bilgiler, Türkiye'de yerleşik gerçek ve tüzel kişilerin yurtdışı sermaye yatırımlarının 2020 yılı sonu itibarıyla stok değerlerini tespit etmek amacıyla 26 Nisan - 4 Haziran 2021 tarihleri arasında gerçekleştirilen Yurtdışı Yatırım Anketi -2021 kapsamında derlenmiş olup aksi belirtilmediği sürece, "OECD Doğrudan Yabancı Yatırımların İstatistiki Sınıflandırması (Versiyon 4)" çerçevesinde, yatırımcının en az %10 pay sahipliği ve ilk yatırım ülkesi kriterlerine göre sunulmuştur.

1. YURTDIŞI DOĞRUDAN YATIRIMLAR

TANIM

Doğrudan sermaye yatırımlarının tanımına, verilerin toplanmasına ve istatistiki olarak standart şekilde yayımlanmasına yönelik olarak, başta İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) ve Uluslararası Para Fonu (IMF) olmak üzere, uluslararası kuruluşlar tarafından yoğun çaba harcanmaktadır.

Literatürde doğrudan sermaye yatırımlarının tanımı "OECD Doğrudan Yabancı Yatırımların İstatistiki Sınıflandırması (Versiyon 4)" çerçevesinde belirlenmekte; verilerin ödemeler dengesi istatistikleri ve uluslararası yatırım pozisyonu verileri çerçevesinde yayımlanmasına ilişkin prosedür ve kurallar ise "IMF Ödemeler Dengesi ve Uluslararası Yatırım Pozisyonu Kılavuzu (Versiyon 6)" çerçevesinde şekillenmektedir.

Doğrudan sermaye yatırımları, "OECD Doğrudan Yabancı Yatırımların İstatistiki Sınıflandırması (Versiyon 4)"nda en genel haliyle "*bir ekonomide yerleşik yatırımcının diğer bir ekonominin yerleştiği olan bir işletmeye kalıcı ilişki kurmak amacıyla yaptığı sınır ötesi yatırımdır (OECD, 2008, s.17).*" şeklinde tanımlanmaktadır.

Kalıcı ilişki, doğrudan yatırımcı ile doğrudan yatırım işletmesi arasındaki uzun dönemli ilişkinin varlığını ve doğrudan yatırımcının yatırım işletmesi yönetiminde önemli ölçüde bir etkisinin olduğunu ifade eder. Anılan kaynakta doğrudan yatırım işletmesinin yönetiminde önemli ölçüde bir etki, sözkonusu işletmede doğrudan ya da dolaylı yoldan "*en az yüzde 10 oranında oy hakkına sahip olma*" olarak tanımlanmaktadır (OECD, 2008, s.17).

Tanımda yer alan "*yerleşiklik*" kavramı vatandaşlık kavramından farklıdır. Gerçek kişilerin yurtdışı yatırımlarının istatistiki olarak derlenmesinde, kişinin vatandaşı olduğu ülke değil, yerleşik olduğu ekonomi esas alınmaktadır. Örneğin, Almanya'da 12 aydan beri oturmakta olan ve bu ekonomide uzun süre kalıcı olma niyeti bulunan Türk vatandaşının Almanya'da yaptığı yatırım, Türkiye'nin yurtdışı yatırımı sayılmamaktadır.

Tüzel kişi yatırımcılar için ise yatırımcı şirketlerin yerleşik olduğu ekonomi, şirketin hukuken tescil edildiği ülke olup, bu yatırımcıların gerçekleştirdiği yurtdışı yatırımların istatistiki olarak derlenmesinde yatırımcıların tescil olduğu ekonomi esas alınmaktadır. Birden çok merkezde tescil durumunda, yatırımcının ekonomik çıkar merkezi olan ülke "*asil merkez*" kabul edilmektedir.

AKIM VE STOK VERİLERİ

Doğrudan sermaye yatırımlarına ilişkin veriler, "*akım*" ve "*stok*" olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Akım verileri; sermaye yatırımında bulunmak amacıyla yurtdışına / yurtiçine belirli bir dönemde çıkan / giren nakdi ya da aynı sermaye tutarını ifade ederken, stok verileri ise, gerçekleşmiş yatırımların belirli bir an itibarıyla değerini ifade etmektedir.

Doğrudan sermaye yatırımı akım verileri; bir ekonomide yerleşik kişilerin, başka ekonomiler ile belirli bir dönem içinde gerçekleştirdiği sermaye giriş ve çıkışları ilişkisini yansıtmaktadır. Bu sebeple, akım verileri ödemeler dengesi istatistikleri altında derlenmektedir.

Doğrudan sermaye yatırımı stok verileri bir ekonomideki yerleşik kişilerin başka ekonomilerde gerçekleştirdiği yatırımların belirli bir tarihteki değerini yansıtmaktadır. Bir ekonomide yerleşik kişilerin yurtdışında yerleşik kişilerden olan finansal alacakları ile yurtdışında yerleşik kişilere olan finansal yükümlülüklerinin belirli bir tarihteki stok değeri Uluslararası Yatırım Pozisyonu altında derlenmektedir.

Uluslararası Yatırım Pozisyonu'nda toplam finansal varlıklar ile toplam finansal yükümlülüklerin farkı ise "*net uluslararası yatırım pozisyonu*" olarak adlandırılmaktadır. Diğer bir ifadeyle, net uluslararası yatırım pozisyonu, belirli bir tarih itibarıyla bir ekonominin yurtdışından alacaklarıyla, yurtdışına olan borçlarının net değerini göstermektedir.

Türkiye'ye yapılan (yurtiçine yönelik) doğrudan yatırım stok verileri ve Türkiye'den yurtdışına yapılan doğrudan sermaye yatırımlarının akım istatistikleri TCMB tarafından derlenerek sırasıyla "*uluslararası yatırım pozisyonu istatistikleri*" ve "*ödemeler dengesi istatistikleri*" adları altında yayımlanmakta ve belirli dönemler itibarıyla uluslararası kuruluşlara rapor edilmektedir.

ÖZEL AMAÇLI İŞLETMELER (SPE)

"*Özel Amaçlı İşletmeler*" (*Special Purpose Vehicle/Entity - SPV/SPE*) şirket, vakıf, adi ortaklık veya tüzel kişiliği olmayan bir işletme gibi pek çok hukuki form alabilen, dar kapsamlı ve tam olarak belirlenmiş bir amacı yerine getirmek için kurulan yapılandırılmış işletmelerdir.

1970'li yıllarda Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve gelişmiş diğer ülkelerde kullanılmaya başlanan özel amaçlı işletmeler, sponsorların (kurucuların veya bu işletmelerin adına kuruldukları işletmelerin; proje sahiplerinin) çoğunlukla özel amaçlı işletmeye transfer ettikleri varlıkları veya bizzatı finans edilecek projeden elde edilecek gelirleri teminat gösterdikleri, finansörlerin ise sözkonusu teminatlar çerçevesinde ve sponsorların diğer faaliyetlerinin risklerinden ayrı olarak yalnızca projenin riskleri ile sınırlı bir biçimde finansman sağladıkları, finansmanına imkân sağladıkları proje dışında herhangi bir varlığı, borcu ve daha genel bir ifade ile faaliyeti bulunmayan yapılardır.

Risk yönetimi açısından yatırımcılara cazip bir finansman kaynağı seçeneği sunan özel amaçlı işletmeler, genel uygulamada, Hollanda, Malta, Lüksemburg ve İrlanda gibi çok sayıda ülke ile etkin ikili yatırım anlaşmaları bulunan, finansal işlemlere çeşitli kolaylıklar sağlayan ve vergisel avantajlar sağlayan ülkelerde kurulmakta, proje finansmanının yanı sıra yatırımlara yönelik para transferlerinde de aracı olarak kullanılmaktadır.

İLK YATIRIM ÜLKESİ / NİHAİ YATIRIM ÜLKESİ

Özel amaçlı işletmelerin doğrudan sermaye yatırımlarında yaygın bir biçimde kullanılıyor olması, doğrudan sermaye yatırımlarının coğrafi dağılımına ilişkin veriler yorumlanırken "*ilk yatırım ülkesi (immediate investment country)*" ve "*nihai yatırım ülkesi (ultimate investment country)*" kriterlerinin dikkate alınması gereğini de ortaya çıkarmaktadır.

"*Nihai yatırım ülkesi*", yurtdışında kurulu bulunan bir yatırım üzerinden dolaylı olarak önemli bir etki sahibi olunan yatırımın bulunduğu üçüncü ülke olarak tanımlanabilir.

"OECD Doğrudan Yabancı Yatırımların İstatistiki Sınıflandırması (Versiyon 4)"nda yurtdışındaki ilk basamak yatırımların yanı sıra, bu yatırımlar üzerinden üçüncü ülkelerde pay sahibi olunan diğer yatırımlara ilişkin verilerin de toplanması tavsiye edilmektedir.

DOĞRUDAN SERMAYE YATIRIMLARI BİÇİMLERİ

Doğrudan sermaye yatırımları, literatürde değişik sınıflandırmalara tabi tutulmuş olup genel anlamda yatırımın yönüne göre, şekline göre ve amacına göre sınıflandırılmaktadır.

A) YÖNÜNE GÖRE DOĞRUDAN SERMAYE YATIRIMLARI

Yabancı yatırımcı tarafından yurtiçine yönelik olarak gerçekleştirilen yatırımlar "içer doğru yatırımlar (*Inward FDI*)", yerli yatırımcı tarafından yurtdışına yönelik gerçekleştirilen yatırımlar ise "dışer doğru yatırımlar (*Outward FDI*)" olarak tanımlanmaktadır.

B) YATIRIM ŞEKLİNE GÖRE DOĞRUDAN SERMAYE YATIRIMLARI

Doğrudan sermaye yatırımları, gerçekleştirilme şekillerine göre sıfırdan yatırımlar, birleşme ve satın almalar ve ortak girişimler olmak üzere üç ana başlık altında incelenebilmektedir. Bu sınıflandırmalara, nadiren de olsa yatırımdan sonra gerçekleştirilen tamamlama ve yenileme yatırımları da dâhil edilmektedir.

1- SIFIRDAN YATIRIMLAR (GREENFIELD INVESTMENTS)

Yatırımcı firmanın ev sahibi ülkede tamamen yeni bir tesis veya girişim kurması ile meydana gelen yatırımlar olarak tanımlanabilecek sıfırdan yatırımlar; katma değer, istihdam, teknoloji transferi gibi birçok imkân yaratması açısından ev sahibi ülkelerin en çok istediği yatırım çeşididir. Ayrıca, bu tür yatırımlarda ülkeye yurtdışı sermaye girişi diğer yatırım türlerine nazaran daha fazla olmaktadır.

2- BİRLEŞME VE SATIN ALMALAR (Mergers & Acquisitions)

Sınır ötesi birleşmeler, farklı ülkelerden farklı firmaların varlıklarını ve faaliyetlerini yeni bir yasal oluşum altında bir araya getirmeleri sonucu yapılan yatırımlar olarak tanımlanabileceken; bir firma tarafından, yerleşik olduğu ülke dışında başka bir ülkedeki varlıkların ve ekonomik faaliyetlerin edinilmesi yoluyla gerçekleştirilen yatırımlar ise sınır ötesi satın almalar olarak bilinmektedir.

Birleşme ve satın alma yöntemi ile gerçekleştirilen yatırımlar, yatırımcı firmaya teknolojiyi içsel olarak geliştirmek yerine daha uygun maliyetlerle mevcut teknolojiye ulaşma imkânı sağlamakta, satın alınan firmanın iç ve dış pazarda sahip olduğu paydan faydalanılmasına imkân tanımaktadır.

Öte yandan, istihdam yaratma imkânının sıfırdan yatırımlar kadar yüksek olmaması, teknoloji transferinin daha sınırlı olması ve ulusal bir şirketin yurtdışı kaynakların kontrolüne geçmesi gibi nedenlerden dolayı ev sahibi ülkeler için yeni yatırımlar birleşme ve satın almalara kıyasla daha cazip görünmekle beraber; yerel firmanın kapanmak üzere olan bir firma olması durumunda üretim ve istihdamı koruyucu etki yaratacağından birleşme ve satın almalar hayat kurtarıcı rol de oynayabilmektedir.

Ayrıca, uzun dönemde yatırımcı şirket tarafından ilave yeni yatırımlar ve de yeni üretim yöntemleri de gerçekleştirileceği göz önüne alındığında, birleşme ve satın almaların ev sahibi ülke ekonomisine ciddi katkılar sağlayabileceği görülmektedir.

3- ORTAK GİRİŞİMLER (JOINT VENTURES)

Ortak girişim, herhangi birçok uluslu şirket ile yerel şirketin amaçlarını gerçekleştirmek üzere kaynaklarını bir araya getirerek oluşturdukları mülkiyeti, faaliyetleri, sorumlulukları, finansal riskleri ana şirketten ayrı olan üçüncü bir şirket olarak tanımlanmaktadır. Ortak girişimlerde, kaynak ülke şirketi ile ev sahibi ülke şirketi bir araya gelerek belirlenen bir yatırım projesi için birlikte hareket etmek için bir ortak işletme veya girişim oluştururlar. Ortak girişim şeklinde gerçekleştirilen yatırımlar, yerel ortağın kendi ülkesiyle ilgili kurum ve uygulamalar hakkındaki bilgisinden yararlanma, yerel ortağın sahip olduğu deneyim ve unvandan dolayı ev sahibi ülke piyasasına daha kolay giriş yapma ve de ev sahibi ülkenin yerel mülkiyet gereksinimlerine ilişkin kurallarını aşabilme gibi unsurlarla yabancı yatırımcı açısından avantajlar sağlayabilmektedir.

C) YATIRIM AMACINA GÖRE DOĞRUDAN SERMAYE YATIRIMLARI

Yatırım amacına göre doğrudan sermaye yatırımları; kaynak arayan yatırımlar, pazar arayan yatırımlar, etkinlik arayan yatırımlar ve stratejik varlık arayan yatırımlar olmak üzere dört ana başlık altında incelenebilir.

1- KAYNAK ARAYAN YATIRIMLAR

Yatırımcı firmanın, üretim faktörlerini kendi ülkesine nazaran daha etkin kullanabileceği ülkelere yönelik olarak gerçekleştirdiği yatırımlar kaynak arayan yatırımlardır. Doğal kaynaklar ve hammadde açısından daha zengin olan ülkeler, yatırımcıları kendi ülkelerine çekebilmekte ve yatırımcı firmanın çok daha düşük maliyetlerde faaliyetlerini sürdürmesine olanak tanımaktadır.

2- PAZAR ARAYAN YATIRIMLAR

Pazar arayan yatırımlar, firmaların yeni pazarlara girme veya mevcut pazarlarını koruma amaçlı olarak gerçekleştirdikleri yatırımlardır. Yatırım yapılan piyasanın büyüklüğü, nüfusun gelir düzeyi, ülkenin büyüme oranı gibi veriler bu tarz yatırımlar için belirleyici rol oynamaktadır. Sözkonusu yatırımlarda hedeflenen pazar sadece evsahibi ülke pazarı olmayabilir. Yatırım yapılan ülkenin üçüncü ülke pazarlarına erişimde yatırımcı firmaya kolaylıklar sağlamasından dolayı gerçekleştirilen yatırımlar da pazar arayan yatırımlardır. Bu tarz yatırımlar, firmaya ürünlerini yerel beğeni ve tercihlere göre üretme ve sözkonusu pazara ihracat yoluyla girme maliyetinden muaf olma şansı tanımaktadır.

3- VERİMLİLİK ARAYAN YATIRIMLAR

Verimlilik arayan yatırımlar, yatırımcının ölçek ekonomilerinden ve farklı ülkelerdeki tüketicilerin farklı zevk ve tercihlere sahip olmasından dolayı risk dağıtım avantajından yararlanmak, ayrıca üretim faktörlerini verimli bir şekilde kullanmak amacıyla gerçekleştirdikleri yatırımlardır. Herhangi bir firma, verimlilik arayan yatırım gerçekleştirerek değişik ülkelerdeki farklı değer zincirlerine ait farklı malların üretimi üzerinde ayrı ayrı uzmanlaşmaktadır.

Yatırımcı ucuz işgücüne erişim sağlayabildiği ülkelerde emek yoğun faaliyetlerini sürdürürken, gelişmiş olan ülkelerde ise daha çok sermaye ve teknoloji yoğun üretimlerini gerçekleştirir. Böylece firmalar, üretim kompozisyonlarını, üretim faktörlerinin maliyet arbitrajlarından yararlanarak, hedef pazarın yapısına göre çeşitlendirme yoluna giderler.

4- STRATEJİK VARLIK ARAYAN YATIRIMLAR

Yatırımcıların uzun dönemde stratejik kazanç elde etmek amacıyla gerçekleştirdikleri yatırımlar olarak bilinen stratejik varlık arayan yatırımlar, firmaların rakiplerine karşı üstünlüğü elde tutmak, uzun dönemde büyüme ve yüksek kâr elde edebilmek amacıyla gerçekleştirdikleri yatırımlardır. Örneğin; herhangi bir firmanın Ar-Ge faaliyetlerini artırma amaçlı olarak başka bir firma ile birleşmesi ya da firmanın ileride artabilecek enerji ihtiyacı için şimdiden enerji sektöründe yatırımlar gerçekleştirmesi stratejik varlık arayan yatırımlardandır.

DOĞRUDAN SERMAYE YATIRIMLARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Firmalar, doğrudan sermaye yatırımı gerçekleştirme kararı almadan önce, hedef ülkelerdeki mevcut birçok etkeni analiz etmekte, faaliyetlerini maksimum kâr ile sürdürebilecekleri üretim merkezlerini seçmektedirler. Yatırımcıların kararlarında yatırım yapılacak ülkenin politik durumu, ekonomik ve sosyal koşullarına ilişkin birçok faktör rol oynamaktadır.

A) PAZAR BÜYÜKLÜĞÜ

Yatırım gerçekleştirilecek hedef ülkenin pazar büyüklüğü, doğrudan sermaye yatırımlarının ana belirleyicilerinden biridir. Pazar büyüklüğü genellikle kişi başına düşen gayrisafi yurtiçi hâsıla (GSYH) ile ölçülmektedir. Ülke nüfusu da piyasa büyüklüğünün belirlenmesinde kullanılan verilerdendir. Gerçekleştirilen birçok akademik çalışmada doğrudan sermaye yatırımları ile piyasa büyüklüğü arasında olumlu bir ilişki olduğu sonucuna varılmaktadır.

B) ÜRETİM FAKTÖRLERİ VE GİRDİ MALİYETLERİ

Hammadde ve doğal kaynaklara erişerek uygun maliyette girdi temini firmaların üretim maliyetlerini düşüren bir unsurdur. Ayrıca, ucuz işgücü de firmaların yatırım kararı almalarında önemli rol oynamakta olup, işgücünün sadece ucuz olması değil nitelikli olması da yatırımcı için önem taşımaktadır.

C) ÜÇÜNCÜ ÜLKE PAZARLARINA ULAŞIM İMKÂNLARI

Firmalar yatırım kararı alırken sadece ev sahibi ülkenin pazarını değil, sözkonusu ülke üzerinden üçüncü ülkelere ulaşmayı da hedeflemektedir. Bu çerçevede, hedef ülkenin üçüncü ülkelerle imzalamış olduğu serbest ticaret alanı ve gümrük birliği gibi ekonomik entegrasyona yönelik anlaşmalar, yatırımcılar tarafından dikkate alınmaktadır.

D) SİYASİ VE EKONOMİK İSTİKRAR

Firmalar için yatırım gerçekleştirecekleri ülkedeki siyasi istikrar, yatırımın geleceği açısından önemli bir yere sahiptir ve ev sahibi ülkedeki siyasi faktörler yatırımcıya öngörülebilirlik sağlamaktadır.

Öngörülemeyen bir siyasi ortam, demokrasi ve çok partili siyasi yönetim sistemindeki aksaklık ve eksiklikler yatırımcıların hedef ülkeye yöneliminde caydırıcı etki yaratabilir.

Ayrıca, ekonomik istikrar da firmaların doğrudan sermaye yatırımı gerçekleştirme kararlarında önemli rol oynamakta, ekonomik dalgalanmalar ve döviz kuru dalgalanmaları, yüksek enflasyon, piyasadaki belirsizlikler yatırımcı için risk yaratacak unsurlar olarak görülmektedir.

E) YATIRIM TEŞVİKLERİ

Yatırımcının üretim maliyetlerinin düşürülmesinde önemli yeri olan teşvikler, ev sahibi ülkeler tarafından yurtdışı yatırımların çekilmesi için kullanılan önemli enstrümanlardan biri haline gelmiştir. Finansal teşvikler, vergi indirim ve istisnaları, uygun faizli krediler ev sahibi ülkeler tarafından yurtdışı yatırım çekmek için başvurulan teşviklere örnek gösterilebilir.

F) ALTYAPI

Gerçekleştirilen deneysel çalışmalarda ev sahibi ülkedeki altyapı imkânları ile doğrudan sermaye yatırımları arasında pozitif bir ilişki olduğu saptanmıştır. Ulaştırma, haberleşme, enerji gibi üretim ve pazarlama safhalarında hayati öneme sahip altyapı alanlarında yabancı yatırımcıya cazip imkânlar sunulması, firmaların hedef pazara yönelik üretimlerinin daha etkin bir şekilde gerçekleştirilmesine olanak tanımaktadır.

G) YASAL ALTYAPI

Şeffaf ve güvenilir bir hukuk sistemi yabancı yatırımcılar için önem taşıyan unsurlardan biridir. Gerçekleştirilecek yatırımın geleceği açısından yatırımcı firmanın kendisini güvende hissetmesi gerekmektedir. Yatırım mevzuatının düzenleme ve uygulamalar yönünden yabancı yatırımcılar ile yerli yatırımcılar arasında ayırım yapılmaması kuralı (ulusal muamele prensibi) çerçevesinde uygulanıyor olması, yabancı yatırımcıların kendilerini hukuken güvende hissetmeleri açısından önem taşımaktadır. Ayrıca, ev sahibi ülkenin imzalamış olduğu yatırımların korunmasına ilişkin anlaşmalar da yabancı yatırımcılara hukuki olarak güvence sağlayabilmektedir.

H) COĞRAFI VE KÜLTÜREL YAKINLIK

Coğrafi yakınlık doğrudan sermaye yatırımlarının karar sürecinde önemli rol oynamakta, coğrafi olarak kaynak ülkeye daha yakın ülkelerde yatırım yapmak firmalara ulaşım ve zaman maliyeti açısından avantajlar sağlamaktadır.

Öte yandan, kaynak ve ev sahibi ülke arasındaki kültürel yakınlık da doğrudan sermaye yatırımlarının hareketini belirleyen faktörlerdendir. Firmalar dil ve kültür açısından kaynak ülkelerine yakın olan ülkelerde yatırım gerçekleştirmeyi tercih etmektedir. Bu tarz yatırımlarda yerel pazar zevk ve tercihleri hedef ülkeninkilerle çoğu zaman paralellik göstermekte, böylece firmaların pazara girişleri kolaylaşmaktadır. Türkiye'nin yurtdışı yatırımlarının ilk olarak Türk Cumhuriyetleri'nde yoğunlaşmaya başlaması, coğrafi ve kültürel yakınlığın doğrudan sermaye yatırımları üzerindeki etkisine örnek olarak gösterilebilir.

I) DİĞER BELİRLEYİCİLER

Doğrudan sermaye yatırımlarına ev sahipliği yapacak ülkenin vergilendirme politikaları ve vergi idaresinin etkinliği, yatırım yeri seçiminde değerlendirilen önemli hususlardandır.

Ev sahibi ülkedeki bürokratik yapı ve yabancı yatırımcıya yatırım sonrası sağlanan hizmetler de doğrudan sermaye yatırımlarının hareketlerinde önemli bir yere sahiptir. Firmalar, faaliyetlerini en verimli şekilde yürütmek amacıyla bürokratik işlemlerini kolaylıkla halledebilecekleri, rüşvet ve yolsuzluğun minimum seviyelerde olduğu ülkelerde yatırımlarını gerçekleştirmeyi hedeflemekte, yatırımlarını gerçekleştirdikten sonra da gerek ilgili belgelerin temini gerek üretim sırasında karşılaşılabilecek sorunların giderilmesi konularında ev sahibi ülke tarafından ihtiyaç duydukları yardım ve kolaylıkların sağlanmasını beklemektedirler.

Diğer taraftan, ev sahibi hükümetlerin rekabet ve şirket satın alınmasına ilişkin politikaları, ülkenin dış ticarete açıklığı gibi diğer faktörler de yabancı yatırımcının iç ve dış piyasadaki faaliyetlerini etkileyeceğinden, doğrudan sermaye yatırımlarının hangi ülkeleri tercih edeceğini belirleyebilmektedir.

DOĞRUDAN SERMAYE YATIRIMLARININ KAYNAK ÜLKE EKONOMİSİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Doğrudan sermaye yatırımlarının, gerek kaynak gerekse ev sahibi ülkelerin iktisadi ve siyasi yapısı üzerinde önemli etkileri bulunmaktadır. Ülkeler; teknoloji ve sermaye transferi, istihdam artışı, ihracat çeşitlendirilmesi gibi birçok nedenden dolayı doğrudan sermaye yatırımlarını çekmek için çeşitli politikalar üretmektedirler.

Öte yandan, doğrudan sermaye yatırımlarının kaynak ülke üzerindeki etkileri hala tartışma konusudur. Doğrudan sermaye yatırımları, kaynak ülke açısından istihdam ve sermayenin yurtdışına kaçıışı olarak görülse de uzun dönemde kaynak ülke üzerinde olumlu etkileri de sözkonusu olabilmektedir.

Doğrudan sermaye yatırımlarının ev sahibi ülke üzerindeki etkilerine ilişkin çalışmalar literatürde pek yaygın bir şekilde görülmekle birlikte, kaynak ülke üzerindeki etkilerine dair çalışmalar daha sınırlıdır.

A) YURTDIŞI YATIRIMLARIN YURTIÇİ YATIRIMLAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Doğrudan sermaye yatırımlarının yurtiçi yatırımlar üzerindeki etkisi, kaynak ülkenin ekonomik yapısına ve firmanın yatırım kararının ardında yatan nedenlere göre değişim göstermekte olup, literatürdeki çalışmalarda hala kesin bir sonuca ulaşılamamıştır. Üzerinde çalışılan ülkelerin ekonomik yapılarının farklı olması ve de çalışmalarda sınırlı sayıda firmaların baz alınması ortaya çıkan sonuçlardan genel bir yargıya ulaşılmamasını engellemektedir.

Yurtdışı yatırımlar her ne kadar ülkeden sermaye çıkışı demek olsa da, gerçekleştirilen yatırımın finansmanı eğer yurtiçinden değil de, hedef ülke veya üçüncü ülkeler üzerinden sağlanıyorsa, yurtiçindeki sermaye stokunda bir azalma meydana gelmemektedir. Bu tarz yatırımlar, kaynak ülkeye transfer edilen kârlar sayesinde sermaye stoğunun artarak yurtiçi yatırımların finansmanında kullanılabilmesine imkân tanıyabilmektedir. Örneğin, firmalar yurtdışındaki üretimle maliyetleri düşürerek kazanılan maliyet avantajını yurtiçindeki yatırımlara yansıtmaktadırlar.

Eğer yatırımcı firma, üretim aşamalarını yurtiçi ve yurtdışında parçalı olarak yapmaktaysa, yurtdışı ve yurtiçindeki üretim bir zincir halinde birbirine bağımlı hale getirilmişse, yurtdışı yatırımların yurtiçindeki yatırımları da artırması beklenmektedir. Böyle durumlarda yurtdışı ve yurtiçi yatırımlar birbirlerinin ikamesi olmaktan ziyade, tamamlayıcı yatırımlar olarak ortaya çıkmaktadır.

Yurtiçindeki yatırımların, uygun üretim maliyetleri ile üretim ve pazarlamada etkinlik (işgücü maliyeti ve etkinliği, hammadde kaynaklarının bolluğu, ticaret maliyetlerinin asgariye indirilmesi) nedeniyle yurtdışına taşınması ve ihracatı ikame etmesi durumunda ise yurtiçi yatırımlarda azalma görülebilmektedir.

Son olarak, eğer firma stratejik varlık arayan yatırım gerçekleştiriyorsa, bir başka ifadeyle, yatırımla kaynak ülkede olmayan ve de uzun dönemde fayda sağlayacak bir varlığa erişim amaçlandıysa, sözkonusu yatırımın uzun dönemde yurtiçi yatırımları olumlu yönde etkilemesi beklenmektedir. Firmanın, yurtdışındaki yatırımı sayesinde elde ettiği teknoloji ve bilgiyi yurtiçine aktarması halinde, yurtiçindeki yatırımlarının verimliliği artacaktır.

B) YURTDIŞI YATIRIMLARIN YURTIŐI İSTİHDAM ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Yurtdışı yatırımlar, yurtiçindeki istihdamın yurtdışına transferi olarak algılanmakla beraber, uzun dönemde yurtiçi istihdamın niteliği ve niceliğini olumlu yönde etkileyebilmektedir. Firmalar üretimlerini yurtdışına kaydırırken; yönetim, pazarlama ve Ar-Ge faaliyetlerini yurtiçinde bulunan merkezlerinde sürdürmektedirler. Bu durum ise, yurtiçindeki vasıflı işgücü talebini artırmaktadır. Diğer bir deyiŐle, yurtdışı yatırımlar vasıtasıyla yurtiçindeki mavi yakalı istihdamı olumsuz etkilenirken, beyaz yakalı istihdamında artış görülebilmektedir.

Diğer taraftan, yurtiçi üretim ile yurtdışı üretimin birbirini tamamlaması ve yurtiçinden yurtdışındaki yatırıma ara mal ihraç edilmesi durumunda ise ülke içindeki yatırımlar, dolayısıyla istihdam da artacaktır.

Yurtdışı yatırımlar, kaynak ülkedeki istihdamın niteliğini de etkileyebilmektedirler. Firmalar yurtdışı yatırımlar ile vasıfsız işgücü ihtiyaçlarını, uygun maliyetlerle yurtdıŐıdan karşılamaktadırlar. Öte yandan, yurtdışı yatırımlar, firmanın operasyonlarının uluslararasılaşması bakımından yönetim ve pazarlama açısından vasıflı işgücünü gerektirmekte, bu durum yurtiçindeki işgücünün nitelik ve etkinlik olarak gelişmesine yol açabilmektedir.

C) YURTDIŞI YATIRIMLARIN YURTIŐI VERİMLİLİK ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Firmalar, gerçekleştirdikleri yurtdışı yatırımlar ile uluslararası rekabetin mevcut olduğu pazarlara giriş yaparak bir rekabet ortamında varlıklarını sürdürürebilmek için etkinliklerini ve performanslarını artırma yoluna gitmektedirler.

Uluslararası pazarda faaliyet göstermenin verdiği tecrübe ile üretimlerini daha etkin şekilde gerçekleŐtiren firmalar, kendi ülkelerindeki kaynakları da maksimum etkinlikle kullanabilme becerisini edinmektedirler. Bu durum kaynak ülkedeki üretim, istihdam ve ihracatı olumlu yönde etkilemektedir.

Ayrıca, yurtdışı yatırımlar ile firmalar, kendi ülkelerinde mevcut olmayan teknoloji, know-how ve bilgiye ulaşma imkânını elde etmekte ve sözkonusu bilgi ve teknolojiyi kendi ülkelerine transfer etme imkânını bulmaktadırlar.

2. 2020 YILI KÜRESEL YATIRIM HAREKETLERİ

GENEL

Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı'nın (UNCTAD) 21 Haziran 2021 tarihinde yayımlanan 2021 yılı Dünya Yatırım Raporu'nda; 2020 yılında yaşanan küresel yatırım hareketlerine ilişkin ayrıntılı değerlendirmelere yer verilmekte, pandemi sonrası toparlanma döneminde firmaların ve devletlerin önceliklerinin neler olabileceğine yönelik yatırım politikaları tartışılmakta ve son olarak sürdürülebilir kalkınma hedefleri çerçevesinde sermaye piyasaları mercek altına alınmaktadır.

Rapora göre, COVID-19 pandemisi 2020 yılında doğrudan yabancı yatırımlarda (DYY) sert bir düşüşe neden olmuş ve küresel DYY akımları, 2019 yılına göre %35'lik bir düşüşle 1,5 trilyon \$'dan 1 trilyon \$'a gerilemiştir. Bu değer 2005 yılından beri kaydedilen en düşük değer olup, ayrıca 2009 yılındaki küresel mali kriz sonrasındaki dip seviyenin de %20 altındadır. Pandemi nedeniyle uygulanan karantinalar yeni yatırım projelerinde yavaşlamalara ve durgunluk beklentileri çok uluslu şirketlerin (ÇUŞ) yeni projeleri tekrar değerlendirmelerine neden olmuştur. DYY'lerde, gayrisafi milli hasıla ve ticaret değerlerindeki düşüşlerden daha sert bir düşme yaşanmıştır.

DYY akımları bölgeden bölgeye önemli değişiklikler göstermiş; gelişmekte olan bölgeler ile geçiş ekonomileri, pandeminin küresel değer zincirinin yoğun olduğu ve kaynak temelli yatırımlar üzerindeki etkisinden nispeten daha fazla etkilenen bölgeler olmuştur.

Gelişmiş ekonomilere yapılan DYY akımlarında %58 oranında bir düşüş yaşanmış olup, bu düşüşü aracı kuruluş ve firmalar arasındaki finansal akımlardaki güçlü dalgalanmalar ve kurumsal yeniden yapılandırmalar tetiklemiştir. Gelişmekte olan ekonomilere yapılan DYY akımlarında ise Asya'daki güçlü akımların da etkisiyle daha az bir düşme (%8 oranında) yaşanmıştır.

2020 yılında açıklanan sıfırdan yatırım projelerinin değeri 564 milyar \$'a düşmüş olup, bu değer günümüze kadar kaydedilen en düşük değerdir. Coğrafi olarak bakıldığında sıfırdan yatırım yapacak yatırımcıların odak noktasının gelişmiş ülkelere kaydığı, gelişmekte olan ülkelerin ise sıfırdan yatırımlarda bugüne kadar görülmemiş bir gerileme yaşadığı gözlemlenmiştir.

Sınır ötesi birleşme ve satın alma yatırımlarının tutarı ise 2020 yılında bir önceki yıla kıyasla %6 düşerek 475 milyar \$ olarak kaydedilmiştir.

Küresel DYY akımlarının 2021 beklentilerine bakıldığında, en düşük seviyeye ineceği ve daha sonra %10-15'lik bir artışla tekrar toparlanmaya başlayacağı öngörülmektedir. DYY akımlarındaki toparlanmaların bölgesel anlamda eşit olmayacağı, gelişmiş ekonomilerin güçlü sınır ötesi satın almalar ve geniş kapsamlı kamusal yatırım desteği sayesinde DYY akımlarındaki artıştan daha fazla yararlanacağı beklenmektedir.

Raporun "Sürdürülebilir İyileşmeye Yönelik Yatırımlar" başlıklı bölümünde; pandemi sonrası uluslararası yatırımın başladığı, fakat hız kazanmasının zaman alabileceği, firmaların ve politika yapıcıların artık daha sağlam yapıları yatırım politikaları oluşturmaya yöneldikleri, esneklik ve sürdürülebilirlik kavramlarının firmaların ve politika yapıcıların önceliklerini şekillendireceği belirtilmektedir. Bu kapsamda, firmalar açısından tedarik zincirinin esnekliğine dair baskılar, bazı endüstrilerde üretimin ülke dışından içine taşınması, bölgeselleşme ve çeşitlendirme yollarıyla uluslararası üretim ağlarının yeniden şekillenmesi sonucunu doğurabilecektir. Hükümetler açısından bakıldığında ise; altyapı ve enerji dönüşümlerine odaklanan kurtarma teşvikleri ve yatırım planları önemli proje finansman harcamaları anlamına gelmektedir.

Raporun "Sermaye Piyasaları ve Sürdürülebilirlik" başlıklı son bölümünde ise; küresel sermaye piyasaları ekosisteminin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine katkılarının haritası çıkarılmakta ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak için sermaye piyasalarından daha fazla yararlanmaya yönelik politika önerileri sunulmaktadır.

2020 YILI KÜRESEL YATIRIM HAREKETLERİ

A) AFRİKA

COVID-19'un bölgesel ve küresel sermaye hareketlerine yönelik olumsuz ve kalıcı etkilerinden dolayı, 2020 yılında Afrika'ya giriş yapan DYY tutarı bir önceki yıla göre %20 düşüşle 40 milyar \$ tutarında gerçekleşmiş ve kıtanın küresel yatırım girişlerinden aldığı pay % 4 olmuştur.

2020 yılındaki birleşme ve satın almalar bir önceki yıla göre %45 oranında azalarak 3,2 milyar \$ olarak gerçekleşmiş olup, söz konusu birleşme ve satın almalar imalat sektöründe yoğunlaşmıştır. ABD merkezli çok uluslu şirketler birleşme ve satın almalarda 2 milyar \$'lık yatırımla en büyük payı almıştır.

Kıtada 2020 yılında en fazla yatırım çeken ülkeler Mısır (5,9 milyar \$), Güney Afrika (3,1 milyar \$), Kongo Cumhuriyeti (4 milyar \$), Nijerya (2,4 milyar \$) ve Etiyopya'dır (2,4 milyar \$).

2019 yılı stok verilerine göre, Afrika'da en fazla yatırım yapan ülkeler Hollanda (67 milyar \$), İngiltere (66 milyar \$), Fransa (65 milyar \$), Çin (44 milyar \$) ve ABD'dir (43 milyar \$)

2020 yılında Afrika'dan çıkış yapan DYY ise bir önceki yıla göre üçte iki oranında azalarak 4,9 \$ dolardan 1,6 milyar \$'a gerilemiştir. Afrika ülkelerinden çıkış yapan sermayenin büyük oranda yine diğer Afrika ülkelerine yönelik olduğu görülmüştür. Togo (0,9 milyar \$), Gana (0,5 milyar \$), Fas (0,5 milyar \$) ve Mısır (0,3 milyar \$) önde gelen yurt dışı yatırımcı ülkeler olmuştur.

2021 yılında Afrika'ya yönelik yatırımların sınırlı bir oranda artacağı tahmin edilmektedir. 2021 yılında gerçekleştirilen sıfırdan yatırımlardaki ve açıklanan uluslararası finansman programlarındaki düşüş de göz önüne alındığında, yakın gelecekteki risklerin sürdüğü görülmektedir. Ayrıca; kıtadaki düşük aşılama oranı ve beklenen düşük büyüme rakamları da, Afrika'nın DYY çekme açısından toparlanma sürecinde diğer kıta ve coğrafyaların gerisinde kalma ihtimalinin yüksek olacağına işaret etmektedir.

B) GELİŞMEKTE OLAN ASYA

Gelişmekte olan Asya'ya giriş yapan DYY tutarı bir önceki yıla göre %3,8 oranında artarak 535,3 milyar \$ olarak gerçekleşmiş, kıtanın küresel yatırım girişlerinden aldığı pay %53,6 olmuştur. Söz konusu artışın nedeni büyük ekonomilere giriş yapmaya devam eden dirençli yatırımlar ve Hong Kong'daki ÇUŞ'ların işlemleri, yeniden yapılanma süreçleri ve ülkeye yönelik yatırım girişlerinin tekrar yükselmesi olmuştur.

Gelişmekte olan Asya ülkelerinde yapılan birleşme ve satın alma tutarı bir önceki yıla göre %39 oranında artarak 73,2 milyar \$ olarak gerçekleşmiş olup, söz konusu birleşme ve satın almalar hizmetler sektöründe yoğunlaşmıştır.

Bölgede 2020 yılında en çok DYY çeken ülkeler Çin (149,3 milyar \$), Hong Kong (119,2 milyar \$), Singapur (90,6 milyar \$), Hindistan (64,1 milyar \$) ve Birleşik Arap Emirlikleri (19,9 milyar \$) olmuştur.

2019 yılı stok verilerine göre, bölgede en çok yatırım yapan ülkeler Çin (1,4 trilyon dolar), Hong Kong (857 milyar \$), ABD (692 milyar \$), Japonya (507 milyar \$) ve Hollanda (382 milyar \$) olmuştur.

Bölge ülkelerinin 2020 yılında gerçekleştirdiği yurt dışı yatırımlar ise % 7 oranında artarak 389 milyar \$ tutarına ulaşmıştır. Çin (132,9 milyar \$), Hong Kong (132,2 milyar \$), Güney Kore (32,5 milyar \$), Singapur (32,4 milyar \$) ve Birleşik Arap Emirlikleri (18,9 milyar \$) önde gelen yurt dışı yatırımcı ülkeler olmuştur.

2020 yılının ikinci yarısından itibaren endüstriyel üretimde toparlanmadan dolayı, gelişmekte olan Asya'ya yönelik yatırımların 2021 yılında % 5-10 oranında artış göstereceği tahmin edilmektedir.

C) LATİN AMERİKA VE KARAYİPLER

Latin Amerika ve Karayipler'e giriş yapan DYY tutarı bir önceki yıla göre % 45,4 oranında azalarak 87,6 milyar \$ tutarında gerçekleşmiş, bölgenin küresel yatırım girişlerinden aldığı pay ise % 8,8 olmuştur. COVID-19'un bölgeyi çok sert bir şekilde etkilemesi, dolayısıyla turizm faaliyetlerinin azalması ve küresel ihracat talebinin düşmesi, ayrıca emtia fiyatlarındaki düşüş bölgeye yönelik DYY'leri etkilemiştir.

Bölgede yapılan birleşme ve satın almalar bir önceki yıla göre %67 oranında azalarak 7,8 milyar \$ tutarına gerilemiş olup, söz konusu yatırımlar yer altı kaynaklarına yoğunlaşmıştır.

Bölgede en fazla yatırım çeken ülkeler Meksika (29,1 milyar \$), Brezilya (24,8 milyar \$), Şili (8,4 milyar \$), Kolombiya (7,7 milyar \$) ve Arjantin (4,1 milyar \$) olmuştur.

2019 yılı stok verilerine göre bölgede en fazla yatırım yapan ülkeler ABD (260 milyar \$), İspanya (150 milyar \$), Hollanda (143 milyar \$), Lüksemburg (106 milyar \$) ve Kanada (73 milyar \$) olmuştur.

Bölge ülkelerinin gerçekleştirdiği yurt dışı yatırımlar ise gerçekleşen negatif yatırımlardan dolayı düşüşe geçmiştir. Şili (11,6 milyar \$), Meksika (6,5 milyar \$), Kolombiya (2 milyar \$), Arjantin (1,2 milyar \$) ve Peru (0,5 milyar \$) önde gelen yatırımcı ülkeler olmuştur.

Bölgeye yönelik yatırımların 2021 yılında stabil kalması ve genel olarak gelişen ülkelere giriş yapması öngörülen tutarın altında kalması beklenmektedir.

D) GEÇİŞ EKONOMİLERİ

Geçiş ekonomilerine giriş yapan DYY, COVID-19 pandemisinin etkisiyle bir önceki yıla göre % 58,2 oranında azalarak 24,2 milyar \$ olarak gerçekleşmiş, bölgenin küresel yatırım girişlerinden aldığı pay %2,4 olmuştur.

Bölge ülkelerinde yapılan birleşme ve satın alma yatırımlarının tutarı 10,1 milyar \$ seviyesinde gerçekleşmiş olup, söz konusu yatırımlar endüstriyel gayrimenkul sektörüne yoğunlaşmıştır.

Geçiş ekonomilerinde 2020 yılında en çok yatırım çeken ülkeler Rusya (9,7 milyar \$), Kazakistan (3,9 milyar \$), Sırbistan (3,4 milyar \$), Özbekistan (1,7 milyar \$) ve Belarus (1,4 milyar \$) olmuştur.

2019 yılı stok verilerine göre bölgeye en çok yatırım yapan ülkeler Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (167 milyar \$), Hollanda (47 milyar \$), Fransa (40 milyar \$) ve İsviçre (34 milyar \$) olmuştur.

Geçiş ekonomileri ülkelerinin 2020 yılında gerçekleştirdiği yurt dışı yatırımlar ise yaklaşık %75 oranında düşüşle 5,6 milyar \$ olmuştur. Önde gelen yurt dışı yatırımcı ülkeler ise Rusya (6,3 milyar \$), Azerbaycan (0,8 milyar \$), Sırbistan (0,1 milyar \$) ve Arnavutluk (0,1 milyar \$) olmuştur.

Her ne kadar bölge ülkeleri krizin etkilerine yönelik önlem almaya çalışsa da, önümüzdeki dönemde geçiş ekonomilerine giriş yapan DYY'lerin kriz öncesi seviyelere ulaşmasının zor olduğu değerlendirilmektedir. UNCTAD, bölgeye yönelik yatırımların 2022 yılından önce toparlanmayacağını öngörmektedir.

E) GELİŞMİŞ EKONOMİLER

2020 yılında gelişmiş ekonomilere yapılan DYY akımları tutarı bir önceki yıla göre %58 oranında düşerek 312 milyar \$ olarak gerçekleşmiştir. Anılan ekonomilerin küresel yatırım girişlerinden aldığı pay %31 olmuştur. COVID-19 pandemisinin etkisi mevcut yatırım projelerini yavaşlatırken, küresel ekonomik görünümü çevreleyen belirsizlik, çok uluslu şirketlerin yeni projeleri askıya almasına veya ertelemesine neden olmuştur.

Gelişmiş Ekonomilere yönelik yapılan birleşme ve satın almaların tutarı bir önceki yıla göre %11 oranında azalarak 379 milyar \$ olarak gerçekleşmiştir. Söz konusu birleşme ve satın almalar imalat sektöründe yoğunlaşmıştır.

Gelişmiş Ekonomiler içinde 2020 yılında en çok DYY çeken ülkeler ABD (156 milyar \$), Lüksemburg (62 milyar \$), Almanya (36 milyar \$), İrlanda (33 milyar \$) ve İsveç (26 milyar \$) olmuştur.

2019 yılı sonu stok verilerine göre Gelişmiş Ekonomilere en fazla yatırım yapan ülkeler ABD (4.532 milyar \$), Lüksemburg (4.018 milyar \$), Hollanda (1.655 milyar \$), Birleşik Krallık (1.548 milyar \$) ve Almanya (1.470 milyar \$) olmuştur.

2020 yılında Gelişmiş Ekonomilerdeki çok uluslu şirketlerin yurt dışı yatırımları %56 oranında düşerek 347 milyar \$ olarak kaydedilmiştir.

Önde gelen yurt dışı yatırımcı ülkeler; Lüksemburg (127 milyar \$), Japonya (116 milyar \$), ABD (93 milyar \$), Kanada (49 milyar \$) ve Fransa (44 milyar \$) olmuştur.

2021 yılında gelişmiş makroekonomik temelleri, büyük mali teşvikler ve diğer ülkelere kıyasla daha geniş açılma imkanları sayesinde, Gelişmiş Ekonomilere yapılan DYY akımlarında %15-20 oranında bir artış beklenmektedir.

F) EN AZ GELİŞMİŞ ÜLKELER

COVID-19 pandemi koşullarına rağmen En Az Gelişmiş Ülkelere yapılan DYY akımlarında 2020 yılında Angola'daki gelişmeler nedeniyle (Angola'ya yönelik negatif DYY girişlerinin 2020 yılında azalması ve bunun net bir DYY artışı olarak kaydedilmesi) önemli bir değişiklik olmamıştır. Bu ülkelere yapılan DYY akımları bir önceki yıla göre %1,4 oranındaki bir artışla 24 milyar \$ olarak gerçekleşmiş ve bu ülkelerin küresel yatırım girişlerinden aldığı pay %2,4 olmuştur.

En Az Gelişmiş Ülkelere yapılan birleşme ve satın alma yatırımlarının tutarı bir önceki yıla göre %89 oranında bir artışla 421 milyon \$ olarak gerçekleşmiştir. Bu birleşme ve satın alma yatırımları birincil sektörde yoğunlaşmıştır.

En Az Gelişmiş Ülkelerde 2020 yılında en çok DYY çeken ülkeler; Kamboçya (3,6 milyar \$), Bangladeş (2,6 milyar \$), Etiyopya (2,4 milyar \$), Mozambik (2,3 milyar \$) ve Myanmar (1,8 milyar \$) olmuştur.

2019 yılı sonu stok verilerine göre En Az Gelişmiş Ülkelere en fazla yatırım yapan ülkeler; ÇHC (45 milyar \$), Fransa (15 milyar \$), Tayland (11 milyar \$), Morityus (11 milyar \$) ve Hong Kong (7 milyar \$) olmuştur.

Önde gelen yurt dışı yatırımcı ülkeler; Togo (0,9 milyar \$), Doğu Timor (0,7 milyar \$), Senegal (0,2 milyar \$), Mozambik (0,2 milyar \$) ve Kongo Demokratik Cumhuriyeti'dir (0,1 milyar \$).

Yakın gelecekte bu ülkelere yönelik DYY akımlarının düşük olacağı beklenmektedir.

G) DENİZE ÇIKIŞI OLMAYAN ÜLKELER

2020 yılında Denize Çıkışı Olmayan Ülkelerin ekonomik faaliyetleri oldukça olumsuz etkilenmiş olup, bu ülkelere giren DYY akımlarında da azalma meydana gelmiş ve %31'lik bir gerileme ile 15 milyar \$ tutarında DYY girişi kaydedilmiştir. Bu ülkelerin küresel yatırım girişlerinden aldığı pay ise %1,5 olmuştur. Salgının ilk dönemlerinde uygulanan sınır kapanmaları ve mal, hizmet ve insanların uluslararası geçişlerinin sınırlandırılması, bu ülkelerin kırılganlığını artırmış ve uluslararası ulaşım imkanlarını kısıtlamıştır.

Denize Çıkışı Olmayan Ülkelere yapılan birleşme ve satın alma yatırımlarının tutarı bir önceki yıla göre %58 azalışla 78 milyon \$ olarak gerçekleşmiş olup, bu yatırımlar hizmet sektöründe yoğunlaşmıştır.

Bu ülke grubunda 2020 yılında en çok DYY çeken ülkeler; Kazakistan (3,9 milyar \$), Etiyopya (2,4 milyar \$), Moğolistan (1,7 milyar \$), Özbekistan (1,7 milyar \$) ve Türkmenistan'dır (1,2 milyar \$).

2019 yılı sonu stok verilerine göre bu ülkelere en fazla yatırım yapan ülkeler; ÇHC (38 milyar \$), Hollanda (26 milyar \$), Fransa (14 milyar \$), Kanada (11 milyar \$) ve Morityus (9 milyar) olmuştur.

Önde gelen yurt dışı yatırımcı ülkeler; Azerbaycan (2,4 milyar \$), Zambiya (0,1 milyar \$), Tacikistan'dır (0,1 milyar \$).

Bu ülkelere DYY akımlarına yönelik 2021 ve 2022 yılları tahminleri de düşük seviyededir. Pandeminin ilk dönemlerinde alınan tedbirler zamanla kademeli olarak hafifletilecek olsa da, yatırımcıların daha uygun maliyetli ve esnek yerler arayacak olmaları nedeniyle uluslararası üretim ve değer zincirlerinin yeniden organizasyonunun bu ülkeler için bir zorluk olarak devam edeceği öngörülmektedir.

H) GELİŞMEKTE OLAN ADA ÜLKELERİ

2020 yılında pandeminin zor koşulları altında Gelişmekte Olan Ada Ülkelerine yapılan DYY akımlarında %40'lık bir gerileme yaşanmış ve bu ülkelere 2,6 milyar \$ tutarında DYY girişi kaydedilmiştir. Bu ülkelerin küresel yatırım girişlerinden aldığı pay ise % 0,3 olmuştur. Pandemi koşullarında istisnasız gruptaki tüm ülkeler olumsuz etkilenmiş olup, bu ülkelerin yüzleştiği sorunların başlıcaları; uluslararası turizmin çöküşü, üretime yönelik faaliyetlerin daha güvenli, esnek ve küresel değer zincirleri ile daha iyi bağlantılı olarak addedilen yerlere kayması ve aynı şekilde maden kaynaklarına olan talebin daralmasıdır. Ayrıca, küresel iklim değişikliğinden kaynaklı kasırgalar ile tropik fırtınalar da bu gruptaki ülkelerin kırılganlığını artırmıştır.

Gelişmekte Olan Ada Ülkelerine yapılan birleşme ve satın alma yatırımlarının tutarı bir önceki yıla göre %98 oranında düşüşle 15 milyon \$ olarak gerçekleşmiş olup, bu yatırımlar hizmet sektöründe yoğunlaşmıştır.

Bu ülke grubunda 2020 yılında en çok DYY çeken ülkeler; Bahamalar (0,9 milyar \$), Jamaika (0,4 milyar \$), Barbados (0,3 milyar \$), Maldivler (0,3 milyar \$) ve Morityus'tur (0,2 milyar \$).

2019 yılı sonu stok verilerine göre bu ülkelere en fazla yatırım yapan ülkeler; ABD (82 milyar \$), Kanada (62 milyar \$), Brezilya (45 milyar \$), GKRY (34 milyar \$) ve Singapur'dur (12 milyar \$).

Önde gelen yurt dışı yatırımcı ülkeler; Doğu Timor (694 milyon \$), Trinidad ve Tobago (172 milyon \$), Bahamalar (157 milyon \$), Morityus (26 milyon \$) ve Fiji'dir (14 milyon \$).

Önceden var olan kırılganlıkların hızlı ve etkin bir şekilde önlenmesi mümkün olmadıkça bu gruptaki ülkelere önümüzdeki yıllarda yapılacak DYY girişlerinin düşük miktarda kalacağı öngörülmektedir.

Bu kırılganlıklar ise bu gruptaki ülkelerin turizm ve maden kaynakları gibi az sayıda ekonomik faaliyetlerinin olmasından ve bu faaliyet alanlarının da pandemi koşullarından oldukça olumsuz etkilenmesinden, ayrıca söz konusu ülkelerin dünya ekonomisine çok entegre olamamalarından kaynaklanmaktadır.

YATIRIM POLİTİKALARINDAKİ SON GELİŞMELER VE ÖNEMLİ HUSUSLAR

A) ULUSAL YATIRIM POLİTİKALARI

COVID-19 pandemisi, yatırım politikalarında önemli önlemler geliştirilmesine yol açmıştır. DYY'leri etkileyen yatırım önlemleri 2020 yılında bir önceki yıla göre % 40 oranında artış göstermiştir.

Yatırımları kısıtlayıcı etki gösteren kontrol ve düzenlemeler, toplam düzenlemelerin %41'ini oluşturarak rekor kırmıştır. Yatırımlara ilişkin söz konusu düzenleme ve sınırlamalar genelde gelişmiş ekonomiler tarafından yaklaşık iki kat oranında artırılmış olup, söz konusu artış pandeminin de etkisiyle ülkelerin DYY'lere yönelik gözetim uygulamalarını milli güvenlikle ilgili konulardan dolayı sıkılaştırmasından kaynaklanmaktadır.

Öte yandan, DYY'lerin liberalleştirilmesine ve tanıtımına yönelik geliştirilen düzenlemeler ise toplamın içerisinde %59 oranında olsa da, tarihteki en düşük seviyesini görmüştür. Gelişmekte olan ekonomiler ile geçiş ekonomileri ülkeleri ise COVID-19 pandemisi etkisiyle düşen DYY'leri telafi etmek amacıyla DYY tanıtımı ve kolaylaştırılmasına yönelik politikalar geliştirmişlerdir.

B) ULUSLARARASI YATIRIM POLİTİKALARI

2020 ve 2021 yıllarında, ikili yatırım politikaları güçlendirilmek ve bölgesel karar alma mekanizmalarını hızlandırmak suretiyle uluslararası yatırım anlaşmaları (UYA)'nın modernleştirilmesi yönünde birçok adım atılmıştır. Söz konusu adımlardan birisi de birlik içi ikili yatırım anlaşmalarını sona erdiren ve bu alandaki düzenlemeleri tek bir anlaşmaya indirgeyen Avrupa Birliği (AB) anlaşmasının yürürlüğe girmesi olmuştur.

2020 yılında tamamlanan UYA sayısı 21, (yarısı Birleşik Krallık'ın AB'den çıkış sonrası anlaşmalarından oluşmaktadır), sonlandırılan UYA sayısı ise 42 olmuştur.

Diğer taraftan, büyük coğrafyalar/bölgeler arası (megaregional) yatırım anlaşmalarının sayısının artması da son yıllarda gözlemlenen bir trend haline gelmiştir.

Afrika Kıtasal Serbest Ticaret Alanı Yatırım Protokolü, AB-İngiltere Ticaret ve İşbirliği Anlaşması, Çin-AB Kapsamlı Yatırım Anlaşması vs. gibi anlaşmalar, yatırımcıyı koruma ve ev sahibi ülkenin yatırım alanında düzenleme yapma yetkisi arasında bir denge kurmayı amaçlayarak yenilikçi maddeler içeren anlaşmalar olmuştur.

Ayrıca, 2020 yılında, UYA'lara dayandırılan 68 adet yatırım tahkim süreci başlatılmış olup, 1 Ocak 2021 tarihi itibarıyla yatırımlara ilişkin bilinen toplam tahkim talep sayısı 1.104'e ulaşmıştır.

C) SAĞLIK SEKTÖRÜNDEKİ YATIRIMLAR

Pandemi, birçok ülkeyi uluslararası ve yurt içi sağlık alanındaki yatırım politikalarını (yeni gözetim ve teşvik politikaları), ayrıca pandemi sonrası dönem için toparlanma adına neler yapılabileceği konusundaki hususları tekrar değerlendirmeye sevk etmiştir.

COVID-19 pandemisi birçok ülkenin sağlık sistemi ve politikaları ile sağlık alanındaki ürünlerin küresel değer zincirindeki sağlamlılığını sınıyıcı bir durum olarak ortaya çıkarmıştır. Bu kapsamda, pandemi birçok ülkenin sağlık sisteminin zayıflığını ortaya çıkarmış ve bu alanda daha fazla yatırım yapılmasındaki ihtiyacın aciliyetini gözler önüne sermiştir.

UNCTAD tarafından 70 ülke ile yapılan anket çalışması, katılımcı ülkelerden hiçbirinin pandemi sürecinin başında itibaren sağlık alanında DYY kısıtlayıcı bir önlem almadıklarını, halihazırda yürürlükte olanları da kaldırdıklarını ortaya koymuştur. Öte yandan, söz konusu her üç ülkeden birinin sağlık alanındaki DYY'ler için yeni gözetim prosedürleri yürürlüğe koyduğu görülmüştür. Söz konusu gözetim önlemlerinin büyük çoğunlukla (%72'si) gelişmiş ülkeler tarafından uygulandığı görülmüş olup, AB ülkeleri, Kanada, Avustralya ve İngiltere gibi ülkelerin sağlık ve yaşam bilimi sektörlerinde yabancı yatırımcı satın alımlarına izin vermeyen gözetim mekanizmaları olduğu görülmüştür.

UNCTAD anketine göre, en az 6 ülke pandemi etkisinden dolayı sağlık alanında DYY çekebilmek amacıyla yeni yatırım teşvikleri yürürlüğe sokmuştur. Söz konusu teşviklerin dijital medya teknolojileri ve e-sağlık uygulamaları, medikal ekipman üretimi (koruyucu giyim ürünleri) ile bu alandaki araştırma, ilaç geliştirme için sağlanan hibe ve kredilere yoğunlaştığı görülmüştür.

Ayrıca, bu sağlık sektöründeki yatırımların güvence altına alınması için UYA'larda yeteri kadar alan sağlanması, düşük ve orta gelirli ülkelerin sağlık alanında yeteri kadar üretken ve etkin olması da yine yatırım politikalarında öde çıkan hususlardan olmuştur.

Pandeminin sağlık sistemindeki aksaklıkları daha görölür hale getirmesi, her ne kadar birçok ölkeyi pandemi sonrası dönem ve toparlanma için neler yapılabileceği konusunda harekete geçirmiş olsa da (DYY çekmek amacıyla yatırım kısıtlamalarını kaldırıp daha çok teşvik sağlamak vs.), UNCTAD'a göre, 2030'a kadar sağlık alanında iyileşmeyi sağlamak için daha açık bir yatırım politikası tek başına yeterli olmayacak, özellikle düşük ve orta gelirli ölkeler için daha bütüncöl bir yaklaşım gerekecektir.

Bu çerçevede, düşük ve orta gelirli ölkelerin, yeterli sağlık alt yapısını sağlamaları, ilaç ve aşı gibi ihtiyaçlar için gerekli arza sahip olmalarının önlerinde duran 5 ana zorluk bulunmaktadır. Bu zorluklar; 1) sermaye, teknoloji ve yetenek yetersizliği; 2) düşük yönetim kapasitesi ve zayıf sağlık hizmet sistemi; 3) politika tutarlılık ve yapısındaki zayıflıklar; 4) küçük ölçekli pazar ve talepteki istikrarsızlık; 5) zayıf altyapı ve ilgili hizmetlerdir.

Söz konusu zorluklarla başa çıkabilmek için UNCTAD 10 eylem maddesi önermekte olup bunlar; 1) işgücü eğitime ve teknolojik kapasite artırımına yatırım yapmak; 2) seri üretimi sağlamak için teknoloji paylaşımı (özellikle lisans verme) yapılması, 3) finansmana erişimi kolaylaştırmak ve "etki yatırımları" nı (olumlu bir toplumsal veya çevresel etki yaratması beklenen yatırımlar) kullanmak; 4) "deniz feneri yatırım projeleri" (küçük; fakat sonraki büyük yatırımlar için yol gösterici olabilecek yatırımlar) için ortaklıklar tahsis etmek; 5) yerel firmaların sürdürülebilirliğini artırmak için yatırım teşvikleri sağlamak; 6) sağlık alanındaki DYY'ler için mevzuat ve düzenlemeler ile yönetim sistemini güncelleştirmek ve kolaylaştırmak; 7) altyapı yatırımlarını artırmak; 8) maliyetleri düşürmek için bölgesel yaklaşımı ön plana çıkarmak; 9) resmi kalkınma yardımı kaynaklarından fon sağlamak; 10) öngörülemeyen pazar şartlarına rağmen sürdürülebilirliği sağlamak olarak sıralanmaktadır.

SÜRDÜRÜLEBİLİR İYİLEŞMEYE YÖNELİK YATIRIMLAR

COVID-19 salgını küresel ekonomiyi sert bir şekilde vurmuş, birçok ölkedeki negatif büyüme ve bazı ölkelerin büyümesindeki keskin düşüşlerle birlikte Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) ölçeğinde dünya çapında büyük azalışlar meydana gelmiştir. DYY kapsamında da, imalat sanayindeki yeni yatırım projelerinde 2021 yılında % 37 oranında düşüş gerçekleşmiştir. Özellikle de nüfusun düşük gelirli kesimlerinin gelirlerinin reel anlamda düşmesi ekonomik eşitsizlikleri hızlı bir şekilde artırmıştır.

COVID-19'un ortaya çıkardığı etkiler dünya çapında eşit olmayan bir şekilde yayılmakta, birçok gelişmekte olan ölkede, gelişmiş ölkelerde mevcut olan gelir desteği düzeyini sağlayamamaktadır. Bu nedenle gelişmekte olan ölkeler krizden çok daha fazla etkilenmekte ve potansiyel olarak uzun vadeli olumsuz sosyal ve ekonomik sonuçlarla karşı karşıya kalmaktadırlar.

Bu süreçte, küresel ekonomik büyüme ve gelişmenin motoru olan uluslararası üretim ciddi şekilde etkilenmiştir. 2020 yılının sonu itibarıyla gerçekleşen dünya ticaretindeki düşüş, yılın son çeyreğindeki dinamizm nedeniyle başlangıçta korkulandan daha az şiddetli olmasına rağmen, küresel ticarete büyük bir olumsuz etkiye neden olmuştur. Küresel yatırımlar ise, 2019 yılına göre üçte bir oranında düşüşle ve en üretken alanlar olan sanayi ve altyapı projelerine yapılan sıfırdan yatırımlardaki azalışlarla küresel ticarete göre çok daha sert bir darbe almıştır.

Dünya çapında aşılama çok farklı seviyelerde ve hızlarda olsa da, aşı programlarının etkin bir şekilde uygulamaya konulmasıyla birlikte, dikkatler iyileşme önceliklerine doğru kaymaktadır. Hem politika yapıcılarının hem de firmaların odak noktası daha iyi bir yapı oluşturmak ve ekonomiyi hem daha sürdürülebilir hem de gelecekteki şoklara karşı daha dayanıklı olacak şekilde canlandırmak ve iyileşme sürecini hızlandırmaktır.

Firmalar, özellikle de karmaşık uluslararası üretim ağlarıyla uğraşan büyük ÇUŞ'lar için, tedarik zincirlerini daha esnek hale getirmek temel bir önceliktir. Birçoğu, önemli bileşenlerin envanterlerini genişletmekte, tedarik kaynaklarını çeşitlendirmekte veya üretimlerini farklı ülkelerdeki/bölgelerdeki tesisler arasında kaydırmaya imkan sağlayabilecek şekilde esnekliklerini artırmaya çalışmaktadırlar. Bazı endüstrilerde; özellikle de ilaç veya tıbbi ekipman gibi politik baskılara daha fazla maruz kalan ve aynı zamanda stratejik büyüme endüstrileri olan alanlarda ya kapasitelerini merkeze yaklaştırarak ya da birçok bölgeye yayarak uluslararası üretim ağlarını yeniden yapılandırma ihtiyacından söz edilmektedir. Bu durumun, her hâlükârda önümüzdeki yıllarda sınır ötesi doğrudan yabancı yatırım akışlarında önemli etkilere yol açacağı kaçınılmazdır.

Hükümetler geçen yıl kriz boyunca nüfuslarını ve iş çevrelerini desteklemekle uğraşmış, zengin ülkelerin hükümetleri büyük kurtarma paketleri hazırlamışlardır. Şimdi de gelişmiş ülkeler kamu fonlarını büyük ölçekli kurtarma yatırım paketlerine yönlendirmekte, daha yoksul ülkeler ise kalkınma bankaları gibi alternatif finansman kaynaklarına ve yabancı sermayeyi çekme girişimleri ile yeni yatırımları büyüme öncelikli olarak gerçekleştirmeye hazırlanmaktadırlar.

Harcamaların odak noktası; altyapı, dijital ekonomi gibi büyümenin yüksek olduğu sektörler ve düşük karbon emisyonuna yönelik enerji dönüşümünü hızlandıran plan ve projeler olacaktır. Yine ifade etmek gerekirse, bu durumun önümüzdeki yıllarda uluslararası yatırım akışları üzerindeki etkilerinin önemli olması muhtemeldir.

Raporun bu bölümü, hem firmaların hem de hükümetlerin pandemi sonrası önceliklerinin önümüzdeki yıllarda küresel yatırım modelleri üzerindeki olası etkisini incelemektedir. Sürdürülebilir kalkınmaya yönelik büyük yatırım beklentilerine zarar verebilecek zorlukları ve riskleri belirlemeyi amaçlamakta ve sürdürülebilir kalkınmaya destek olacak yatırımlara engel teşkil etmeyecek politika seçenekleri önermektedir.

Bu nedenle, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri – (SDG-Sustainable Development Goals) yatırımlarının teşvikini içeren bu bölüm; UNCTAD'ın Dünya Yatırım Raporu aracılığıyla Genel Kurul'u COVID-19 pandemisinin sürdürülebilir kalkınma yatırımları üzerindeki etkisi hakkında bilgilendirmesini isteyen 75/207 sayılı Genel Kurul Kararını yerine getirmek amacıyla hazırlanmıştır.

Söz konusu bölüm; politik baskılar, teknolojik gelişmeler ve sürdürülebilir kalkınmanın zorunluluğu dahil olmak üzere dönüştürücü güçlerin bir analizi yoluyla 2030 yılına kadar uluslararası üretim ve yatırım için olası yörüngeleri öngören 2020 yılı Dünya Yatırım Raporuna dayanmaktadır. Bu güçler, daha spesifik olarak firmaların ve hükümetlerin pandemi sonrası toparlanmayı amaçlayan eylemlerine odaklanan bu bölümde tartışılan eğilimlerin arka planını oluşturmaya devam etmektedir.

Sürdürülebilirlik, sanayide tipik uluslararası üretim yatırımı ve altyapı yatırımlarını (özellikle uluslararası proje finansmanı yoluyla) kapsamaktadır. Bu yatırımlar ÇUŞ'lar, yatırım fonları ve finans kuruluşları gibi farklı yatırımcılar ve hisse yatırımı ve borç gibi farklı finans mekanizmaları çerçevesinde kamu ve özel sektörün oynadığı farklı rolleri yansıtmaktadır. Uluslararası yatırım akışının iki biçimi birbiriyle iç içe geçmiştir ve aralarındaki sinerjiden yararlanmak, sürdürülebilir iyileşme çabalarına hız kazandırabilir.

TABLO 1. KALKINMA İÇİN YATIRIMLARIN İKİ TÜRÜ

	Üretim Yatırımları	Altyapı Yatırımları
Yatırım türü	<ul style="list-style-type: none"> Kaynakların etkin ve verimli kullanımı ve pazar arayan yatırımlar 	<ul style="list-style-type: none"> Uluslararası ticarete daha az bağımlı olan stratejik varlık ve pazar arayışındaki yatırımlar
Ana aktörler	<ul style="list-style-type: none"> ÇUŞ 	<ul style="list-style-type: none"> Yatırım fonları, finansal kuruluşlar, yatırım bankaları ve ÇUŞ'lar
Avantajları	<ul style="list-style-type: none"> Ticari işlemler ve sermaye akımları 	<ul style="list-style-type: none"> Sermaye akımları
Firma içi muhasebe işlemleri	<ul style="list-style-type: none"> Ticari işlemler ve sermaye akımları 	<ul style="list-style-type: none"> Sermaye akımları
Politika uyumluluğu	<ul style="list-style-type: none"> Kalkınma stratejileri uzun vadeli odaklanma, sanayi politikası, yatırım politikası ve Yatırım Geliştirme (promosyon) Kurumları 	<ul style="list-style-type: none"> Sürdürülebilir kalkınma hedefleri çerçevesinde sınır aşan yatırımlar
Veri kaynakları	<ul style="list-style-type: none"> Ödemeler Dengesi (DYY) Yeni yatırım projelerinin duyuruları Yabancı şube istatistikleri 	<ul style="list-style-type: none"> Ödemeler Dengesi (DYY, borç, portföy yatırımları) Uluslararası proje finansmanı duyuruları, İkili/çok taraflı finansal taahhütler ve ödemeler

TABLO 2. DYY VE KÜRESEL KRİZLER İLE İLGİLİ 10 BULGU

1-)	Doğrudan Yabancı Yatırımlar (DYY), krizlere ticaret ve GSYİH'den daha güçlü tepki vermekte, iyileşmek için hem daha fazla süre hem de daha fazla politik desteğe ihtiyaç duymaktadır.
2-)	DYY, diğer uluslararası finansal akışlardan (portföy yatırımları veya banka kredileri) gelişmekte olan ülkeler için dış finansman kaynaklarına ulaşmada daha istikrarlı ve etkindir.
3-)	Uluslararası faaliyetler (hem proje finansmanı hem de birleşme ve satın almalar) düşmekte ve eski seviyelerine ulaşmaları görece uzun sürmektedir.
4-)	Üretim kapasitesinin geliştirilmesi için önem arz eden yeni yatırımlar ve uluslararası proje finansmanı, DYY'nin finansal ve ticari bileşenlerinden nispeten daha uzun bir sürede düzelme kaydedebilecektir.
5-)	Düşük gelirli gelişmekte olan ülkelerdeki yatırımların geri gelmesi, yeni yatırım projelerine daha fazla yer verilmesi ve yatırımcıların krizden sonra daha fazla riskten kaçınma davranışı geliştirmeleri nedeniyle nispeten uzun sürebilir.
6-)	Krizler sırasındaki birleşme ve satın almalar, fırsatçı satın alımları içerse de, aynı zamanda kurumsal yeniden yapılandırma için gereklilik oluşturmaktadır.
7-)	ÇUŞ'ların ve yabancı iştiraklerinin daha küçük yerel firmalar ile karşılaştırıldığında krizlere uyum sağlama ve toparlanmada nispeten daha hızlı olduğu görülmektedir.
8-)	Ev sahibi ülkelerdeki esnek ÇUŞ'ların varlığı yerel tedarikçilerle olan bağımlılıkları dolayısıyla krizlerden çıkışta daha hızlı bir toparlanma sürecini destekleyici olacaktır.
9-)	Hemen hemen her kriz sonrası politik müdahaleler ekonomik iyileşme için, sınırlayıcı olmak yerine, DYY imkanlarını kolaylaştırıcı ve artırıcı amaçlarla gerçekleşmiştir.
10-)	DYY düşüşleri, sektörel yapılarda ve yatırım türlerinde bir değişikliğin belirtisi de olabilmektedir.

SERMAYE PİYASALARI VE SÜRDÜRÜLEBİLİR FİNANS

Dünya Yatırım Raporu-2021'de, 2020 yılında küresel piyasalarda yaşanan yüksek volatiliteye rağmen, sürdürülebilirlik temalı yatırımlarda güçlü bir büyümenin kaydedildiğine işaret edilmektedir. UNCTAD, sürdürülebilirlik temalı yatırım ürünlerinin 2020 yılında, 2019 yılına göre %80'lik bir artışla, 3,2 trilyon \$ büyüklüğe ulaştığını tahmin etmektedir. Bu ürünlerin dağılımı 1,7 trilyon \$'ı aşan sürdürülebilirlik fonları 1 trilyon \$'ı aşan yeşil tahviller, 212 milyar \$ değerinde sosyal tahviller ve 218 milyar \$ değerinde karma sürdürülebilirlik tahvilleri olarak şekillenmektedir. Öte yandan, sürdürülebilirlik temalı yatırım ürünlerinin büyük ölçüde gelişmiş ülkelerde yerleşik olduğu ve yatırımların da ağırlıklı olarak gelişmiş ülke pazarlarında gerçekleştirildiği de Raporda vurgulanmaktadır.

2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine (SDG) ulaşılabilmesi için küresel çapta büyük ölçekli finansman kaynaklarının harekete geçirilmesi gerektiği, yatırım zincirinin ilk halkasını teşkil eden küresel finans ekosistemine odaklanılmasının hayati derecede önemli bir konu olarak ortaya çıktığı, Raporda kapsamlı bir biçimde ele alınmaktadır.

Portföy yatırımları Doğrudan Yabancı Yatırımlardan (DYY) niteliksel bakımdan ayrılsa da, Raporda portföy yatırımlarından da hem bir kaynak hem de ekosistem olarak yararlanılması ve böylelikle bu fonların sürdürülebilirlik hedefleriyle uyumlu bir şekilde gelişmesinin takibinin önem kazandığına işaret edilmektedir.

Bu amaçlara yönelik olarak küresel düzeyde ve kamu karar alıcıları seviyesinde politikaların tasarım ve icrasında göz önüne alınması gereken üç önemli boyut vardır:

- i) **Ürün ve Hizmetler:** Finansal ekosistemdeki ürün portföyü, hisse senedi fonları, sabit-gelir ürünleri, türev araçlar gibi geniş bir kapsam ve çeşitliliğe sahiptir. Sürdürülebilirlik eksenli politika ve programları tasarlarken tüm bu ürün çeşitliliğinin incelenmesi ve politika detaylarının olgunlaştırılması önemlidir.
- ii) **Varlık Sahipleri ve Finansal Hizmet Sağlayıcılar:** Kurumsal yatırımcılar, emeklilik fonları ve finansal aracılık hizmeti sağlayıcıların hizmet sundukları şirketlerin yatırım kararları üzerinde belirleyici etkileri olabilmektedir.
- iii) **Düzenleyici Kurumlar:** Düzenleyici otoritelerin belirledikleri sürdürülebilirlik kriterleri ve icra ettikleri operasyonel programlar, ortaya koydukları standartlar yatırım politikasının hem seviyesi hem de içeriğinin etkinleştirilmesi için en temel araçlardandır.

Geçtiğimiz 25 yıl boyunca, sürdürülebilirlik konusunun ölçülmesi ve raporlanması daha ziyade yatırımcılarla ilgili bir husus olarak algılanmıştır. COVID 19 pandemisinin de gösterdiği gibi, sürdürülebilirlik problemi yatırımcılar açısından somut bir risk teşkil ededursun, sürdürülebilirliğin aynı zamanda makro düzeyde küresel finans sistemi ve toplumsal dengeler bakımından da sistemik bir risk oluşturduğu anlaşılmıştır. Dolayısıyla günümüzde sürdürülebilirlik performansı ve derecelendirmeleri, şirket düzeyinde raporlanmanın ötesinde varlık sahipleri ve emeklilik fonlarına doğru genişleyen bir uygulama odağı oluşturmaktadır.

Geçtiğimiz on yıl boyunca diğer önemli bir eğilim ise, hisse ve tahvillere odaklanan sürdürülebilir yatırım piyasasının gittikçe hızlanan genişlemesidir. Bu eğilim büyük ölçüde gönüllü, piyasaya dayalı, yatırımcılar tarafından arzulanan, ilk uyum sağlayıcılarca teşvik edilen, muhtelif çerçeve ve prensiplerle desteklenen ve seçimlik politika ve kriterlerle şekillenen bir yapıda gerçekleşmiştir.

Daha ziyade gönüllü düzenlemeler şeklinde başlayan ve ilerleyen bu eğilim, artık yeni bir aşamaya geçmiştir ve küresel finans sisteminin gelecek yörüngesini etkileyebilecek güçte emredici hükümlerle düzenlenmiş bir sürdürülebilir yatırım piyasasına doğru evrilmektedir.

Şimdi den sürdürülebilir yatırım piyasası gerek piyasa büyüklüğü gerekse düzenleyici izleme göstergeleri bakımından rekor sayılabilecek seviyelere ulaşmıştır. Avrupa Birliğinin uyguladığı sürdürülebilirlik programları ve finansal sektörlerde gerçekleştirdiği sürdürülebilirlik odaklı düzenlemeler bu gelişmede başlıca paya sahip bir faktör olarak belirginleşmektedir. Bu eğilimin nihai evrim noktası, sürdürülebilirlik performansı ve standart değerlendirmelerin tüm küresel finans sistemine tam olarak yerleşmesi olacaktır. Böylelikle sürdürülebilirlik niş bir yatırım stratejisi olmaktan çıkıp aynen finansal performans göstergeleri gibi başlı başına bir standart performans ölçüsü haline gelecektir.

Bahse konu tüm bu eğilimler sürdürülebilir kalkınmayı bir şekilde teğet geçerek küresel yatırım piyasalarına erişmek isteyen gelişmekte olan ülkeler için özellikle önem kazanmaktadır. Zira küresel piyasaların içsel dinamiklerine eklenen sürdürülebilirlik uygulamaları ve çerçeveleri bundan böyle sadece gelişmiş ülkelerin değil kalkınma yolunda ilerleyen öteki ülkelerin başlıca uğraş alanı olmak zorunda kalacaktır.

3. TÜRKİYE'NİN YURTDIŞI YATIRIMLARININ TESPİTİ

TİCARET BAKANLIĞI ANKETLERİ

1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile (637 sayılı Ekonomi Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname kapsamında) ihdas edilen Serbest Bölgeler, Yurtdışı Yatırım ve Hizmetler Genel Müdürlüğü, yurtdışında yapılacak yatırımlara ilişkin mevzuatı hazırlamak ve uygulamak, yurtdışı yatırımların gözetim, denetim ve yönlendirilmesine ilişkin önlemleri almak ve bu hususlarla ilgili düzenlemeler yapmak, sektör ve ülke bazında gerekli tedbirleri almak, kalkınma planları ve yıllık programlardaki ilke, hedef ve politikalar çerçevesinde yurtdışındaki Türk yatırımlarının desteklenmesi ve yönlendirilmesi konularında öngörülen teşvik tedbirlerini hazırlamak, uygulamak, uygulamayı takip etmek ve değerlendirek gerekli tedbirleri almak ile görevlendirilmiştir.

Bu kapsamda, Türkiye'de yerleşik gerçek ve tüzel kişilerin yurtdışındaki yatırımlarına ilişkin verilerin Bakanlığımız tarafından toplanmasına ilişkin mevzuat 11 Haziran 2015 tarihli ve 29383 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

Ülkemizde de, yurtdışındaki örnekleri gibi, katılımı zorunlu olan anketler yoluyla gerçekleştirilen veri toplama çalışmasına yönelik olarak T.C. Ticaret Bakanlığı Serbest Bölgeler Yurtdışı Yatırım ve Hizmetler Genel Müdürlüğü ve Bilgi İşlem Dairesi işbirliğinde yurtdışı sermaye yatırımlarına ilişkin kapsamlı verilerin yatırımcılar tarafından doğrudan Bakanlığımıza ulaştırılmasına ve verilerin işlenmesine imkân sağlayan web tabanlı bir sistem kurularak ydyanket.ticaret.gov.tr adresi üzerinden hizmete sunulmuştur.

ANKET METODOLOJİSİ

Yurtdışına yönelik doğrudan sermaye yatırım verilerinin derlenmesi, firmalar arasındaki ilişkilerin giriftliği sebebiyle oldukça karmaşık ve istatistiki açıdan çalışılması zor bir alandır. Bu itibarla, IMF ve OECD gibi uluslararası kuruluşlar, sözkonusu verilerin belirli standartlar ve kriterler çerçevesinde düzenlenmesine yönelik çalışmalarını sürdürmektedir. Sözkonusu standartlar, ödemeler dengesi ve uluslararası yatırım pozisyonu istatistiklerinin tutarlı, karşılaştırılabilir ve güvenilir bir şekilde derlenmesini sağlamaktadır.

T.C. Ticaret Bakanlığı Yurtdışı Yatırım Modülü üzerinden talep edilen verilerle bu verilerin hesaplanmasında uygulanan metodoloji, "OECD Doğrudan Yabancı Yatırımların İstatistiki Sınıflandırması (Versiyon 4)" ve "IMF Ödemeler Dengesi ve Uluslararası Yatırım Pozisyonu Kılavuzu (Versiyon 6)" tanım ve kaideler çerçevesindeki metodoloji ile uyumludur.

26 Nisan - 4 Haziran 2021 tarihleri arasında gerçekleştirilen YurtdiŐi Yatırım Anketi – 2021, YurtdiŐi Yatırım Veritabanı'nda kayıtlı 1.297 yatırımcının yanı sıra, 2020 yılı içerisinde yurtdiŐina bankacılık sistemi üzerinden gerçekleştirilen sermaye transferleri de incelenerek tespit edilen 328 yatırımcı da dâhil, toplam 1.625 yatırımcıya tebliğ edilmiştir.

Anket sonucunda toplam 2.889 yatırımın "Yatırımcı Bilgileri", "Yatırım Bilgileri", "Hisse Oranları", "Sermaye Bilgileri", "Borç Alacak Bilgileri" ve "Ters Yatırım Bilgileri"ne yönelik veri toplanmıŐtır. Veriler değerlendirilirken;

- Gerçek kişilerden son 1 sene itibarıyla yerleşik oldukları ekonominin Türkiye olduğunu belirtenlerin yatırımları istatistiki olarak kayda alınmaktadır.
- T.C. Ticaret Bakanlığı tarafından yapılan anket çalıŐmaları, 2016 yılı öncesinde yapılan çalıŐmalardan farklı olarak yatırımların ilk yatırım ülkesi / nihai yatırım ülkesi kriterleri çerçevesinde tespit ve tasnif edilmesine imkân tanımaktadır. Ankette derlenen yurtdiŐi yatırım bilgilerinden "ilk yatırım ülkesi" (*immediate investment country*) kriterine uyanlar yayımlanmaktadır.
- "Yatırım üzerinde önemli lde bir etkiye sahip olma" kriteri çerçevesinde yatırımcıların "en az yüzde 10 oranında" hisse sahibi oldukları yatırımlarına lkemiz yurtdiŐi sermaye yatırımları stokunda yer verilmektedir.
- Yatırımların değerlemede, "zkaynakların Defter Değeri Yöntemi" esas alınmaktadır. "zkaynakların Defter Değeri Yöntemi" yatırım değeri tanımına uyumlu olarak, yurtdiŐi yatırımlara ilişkin olarak bir önceki yıl sonu itibarıyla "denmiŐ sermaye", "rezervler", "geçmiŐ yıllar kar veya zararı" ve "dönem net karı veya zararı" sorularak zkaynaklar üzerinden "yatırımların sermaye pozisyonu" tespit edilmektedir.
- Metodolojik olarak "zkaynakların Defter Değeri Yöntemi" kullanılmakla birlikte, yatırımcılara yatırımlarının piyasa değerleri, yatırımlarında istihdam edilen Türk ve yabancı çalışan sayısı, yatırımlarının Türkiye ile ihracat ve ithalatı ile ciro bilgileri talep edilmektedir.
- Yatırımcılardan Nihai Kontrol Sahibi Firma /Grup/Holding/Diğer Tüzel Kişi (NKS) bilgisi de istenmektedir. NKS, yatırımcının yönetiminde doğrudan %50'den fazla oy kullanma hakkına sahip olmakla yatırımcı firmayı kontrol eden veya dolaylı olarak başka bir firma veya firmalar zinciri üzerinden (sahiplik zincirindeki her bir firmanın tüm zincir boyunca yönetimde %50'den fazla oy kullanma hakkına sahip olması kaydıyla) yatırımcı firmayı kontrol eden Firma/Grup/Holding/Tüzel Kişi'dir.

- Yatırımların bir önceki yıl sonu itibarıyla yatırımcılarıyla, yatırımcılarının varsa doğrudan yatırımcı olduğu Türkiye’de yerleşik diğer firmalarla ve NKS’nin varsa doğrudan yatırımcı olduğu Türkiye’de yerleşik diğer firmalarla olan ticari (ihracat/ithalat işlemleri nedeniyle oluşan), nakdi (kredi sözleşmesine bağlanmış) ve cari (herhangi bir sözleşmeye bağlı olmaksızın) borç ve alacakları sorularak “yatırımların borç-alacak pozisyonu” tespit edilmektedir.
- Sermaye ve borç-alacak pozisyonlarının toplanması ile “net yatırım pozisyonu”na ulaşılmaktadır.
- Yurtdışı yatırımlar, “nihai yatırım ülkesi” (*ultimate investment country*) kriterine göre de tasnif edilmektedir. Bu kapsamda, yatırımcının, 1. basamaktan sonraki basamaklarda yer alan yatırımlarındaki hisse oranlarının tespitinde çarpım yöntemi kullanılmaktadır.

YURTDIŞI YATIRIMLARIN DEĞERLEME YÖNTEMİ

“OECD Doğrudan Yabancı Yatırımların İstatistiki Sınıflandırması (Versiyon 4)” ve “IMF Ödemeler Dengesi ve Uluslararası Yatırım Pozisyonu Kılavuzu (Versiyon 6)”nda yurtdışı yatırımlara ilişkin değerlendirme işleminin, prensip olarak, yatırımın piyasa değerine göre yapılması gerektiği ifade edilmektedir. Halka arz edilmemiş firmaların değerlemesinde ise OECD ve IMF tarafından çeşitli yöntemler önerilmektedir.

Bir yatırım işletmesinin değerini Uluslararası Muhasebe Standartları’na göre değerlemeyi içeren “Öz Kaynakların Defter Değeri” yöntemi, yatırımcıların yatırım bilgilerini daha kolay aktarabilmesini ve bu bilgilerin yeknesak bir biçimde derlenebilmesini sağlamaktadır.

ÖZ KAYNAKLARIN DEFTER DEĞERİ (OWN FUNDS BOOK VALUE - OFBV)

“OECD Doğrudan Yabancı Yatırımların İstatistiki Sınıflandırması (Versiyon 4)”te tanımlanan “Öz Kaynakların Defter Değeri” yöntemine göre yatırımın değeri, muhasebe kalemleri olarak “ödenmiş sermaye”, “rezervler” ve “dönem karını veya zararını da içerecek şekilde dağıtılmamış tüm kar ve zararların net değeri”ni içerir.

Firmalarımızın yurtdışı yatırımlarının hemen hemen hiçbirinin piyasa değerlemesinin yapılmamış olması nedeniyle yapılan anket çalışmasında değerlendirme değeri olarak “öz kaynakların defter değeri” kullanılmaktadır.

4. 2020 YILI SONU İTİBARIYLA TÜRKİYE’NİN YURTDIŞI YATIRIMLARI

I. GENEL

“Yurtdışı Yatırım Anketi – 2021” çalışması sonucunda, Türkiye’de yerleşik gerçek ve tüzel kişilerin yurtdışında gerçekleştirdikleri **2.118** yatırımın 31 Aralık 2020 itibarıyla sermaye pozisyonu **43,9 milyar \$** olarak tespit edilmiştir.

Yatırımcı ile yurtdışı yatırım arasındaki borç ilişkisinin de dikkate alındığı net yatırım pozisyonuna göre Türkiye’de yerleşik gerçek ve tüzel kişilerin yurtdışı yatırımlarının tutarı ise **50,9 milyar \$’dır**.

TABLO 3. YURTDIŞINDAKİ TÜRK YATIRIMLARI

Yatırım Sayısı	Sermaye Pozisyonu (\$)	Borç Pozisyonu (\$)	Net Yatırım Pozisyonu (\$)
2.118	43.924.753.428	6.984.473.306	50.909.224.700

II. SERMAYE POZİSYONUNA GÖRE YURTDIŞI YATIRIMLAR

A) YURTDIŞI YATIRIMLARIN BÖLGELERE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

Türkiye’de yerleşik gerçek ve tüzel kişilerin yurtdışı yatırımlarının bölgesel sınıflandırılmasında Türkiye İstatistik Kurumu ülke gruplaması baz alınmıştır.

TABLO 4. ÜLKE GRUPLARI

Bölge	Ülkeler
AB 28	AB üyesi ülkeler
Diğer Avrupa	İzlanda, Norveç, Liechtenstein, İsviçre, Faroe Adaları, Andorra, Cebelitarık, Vatikan San Marino, Arnavutluk, Ukrayna, Belarus, Moldova, Rusya Federasyonu, Bosna-Hersek, Kosova, Makedonya, Karadağ, Sırbistan, KKTC
Kuzey Afrika	Ceuta, Melilla, Fas, Cezayir, Tunus, Libya, Mısır
Diğer Afrika	Kuzey Afrika dışındaki diğer Afrika ülkeleri
Kuzey Amerika	ABD, Kanada, Grönland, St. Pierre ve Miquelon
Orta Amerika ve Karayipler	Meksika ile Bermuda, Guatemala, Nikaragua, Honduras, El Salvador, Panama, Küba, St. Kitts ve Nevis, Bahamalar, Dominik Cumhuriyeti, Cayman Adaları, ABD Virgin Adaları, İngiliz Virgin Adaları Curaçao ve Sint Maarten dahil diğer ülkeler
Güney Amerika	Kolombiya, Venezuela, Guyana, Surinam, Ekvator, Peru, Brezilya, Şili, Bolivya, Paraguay, Uruguay, Arjantin, Falkland Adaları
Yakın ve Ortadoğu	Gürcistan, Ermenistan, Azerbaycan, Lübnan, Suriye, Irak, İran, İsrail, Filistin, Ürdün, Suudi Arabistan, Kuveyt, Bahreyn, Katar, BAE, Umman, Yemen
Diğer Asya	Kazakistan, Türkmenistan, Özbekistan, Tacikistan, Kırgızistan dahil tüm diğer Asya ülkeleri
Avustralya ve Yeni Zelanda	Avustralya, Yeni Zelanda ile Cocos, Christmas, Norfolk, Cook, Mc Donald, Tokelau Adaları; Heard ve Niue Adası
Diğer Okyanusya ve Kutup Böl. Ülkeleri	Papua Yeni Gine, Nauru, Solomon Adaları, Tuvalu, Yeni Kaledonya, Kiribati, Kuzey Mariana Adaları, Mikronezya, Marshall Adaları, Guam, Samoa ve diğer ülkeler

1- YURTDIŞI YATIRIMLARIN BÖLGELERE GÖRE SAYISAL DAĞILIMI

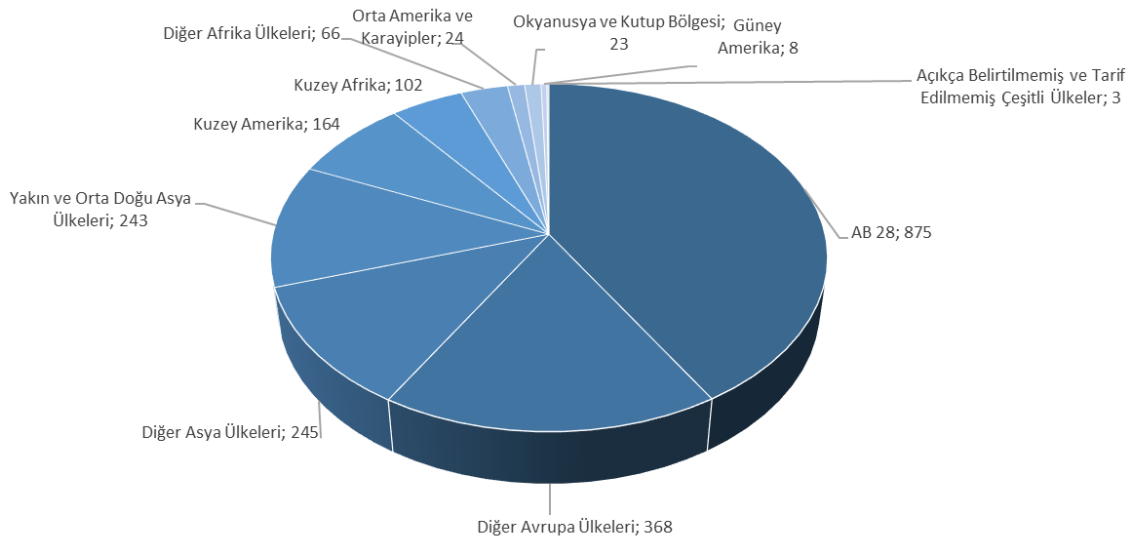
Ülkemiz kaynaklı yurtdiőı yatırımların dağılımı incelendiğinde, toplam 2.118 yatırımın 875 adedinin Avrupa Birliği ülkelerinde, 368 adedinin Diğer Avrupa Ülkeleri olarak gruplandırılan Rusya Federasyonu, Balkan ülkeleri, EFTA üyeleri ve Doğu Avrupa ülkelerinde bulunduğu görölmektedir.

TABLO 5. BÖLGELERE GÖRE SAYISAL DAĞILIM

Bölgeler	Yatırım Sayısı	Toplam Yatırım Sayısı İçindeki Payı (%)
AB 28	875	42,59%
Diğer Avrupa Ülkeleri	368	17,17%
Diğer Asya Ülkeleri	245	11,08%
Yakın ve Orta Doğu Asya Ülkeleri	243	10,71%
Kuzey Amerika	164	8,36%
Kuzey Afrika	102	4,61%
Diğer Afrika Ülkeleri	66	2,97%
Orta Amerika ve Karayipler	24	1,07%
Okyanusya ve Kutup Bölgesi	23	0,99%
Güney Amerika	8	0,33%
Açıkça Belirtilmemiş ve Tarif Edilmemiş Çeşitli Ülkeler	3	0,12%
Genel Toplam	2.118	100,00%

Diğer Asya Ülkelerinde 245, Yakın ve Ortadoğu Ülkelerinde 243, Kuzey Amerika'da 164, Kuzey Afrika'da 102, Diğer Afrika Ülkelerinde 66, Orta Amerika ve Karayipler Bölgesi'nde 24 adet yatırım bulunmaktadır.

GRAFİK 1. BÖLGELERE GÖRE SAYISAL DAĞILIM

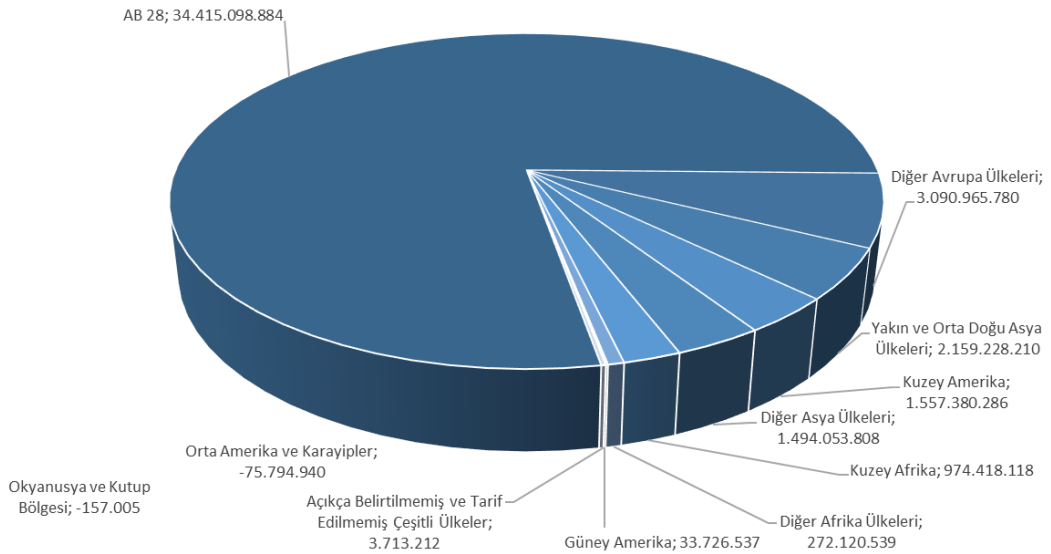
2- YURTDIŞI YATIRIMLARIN BÖLGELERE GÖRE SERMAYE POZİSYONU

YurtdiŐi yatırımların bölgelere sermaye pozisyonuna bakıldığında, AB ülkelerinin %78 pay ve 34,4 milyar \$ sermaye pozisyonu ile ilk sırada geldikleri görülmektedir. AB ülkelerini Rusya, Balkan ülkeleri, EFTA üyeleri ve Doğu Avrupa ülkelerinin yer aldığı Diğer Avrupa Ülkeleri %7 pay ve 3,1 milyar \$ ile takip etmektedir. Gürcistan ve Azerbaycan gibi komŐu ülkeler ile Ortadoğu ve Körfez ülkelerini içeren Yakın ve Ortadoğu Ülkeleri'nde 2,1 milyar \$ yatırım bulunmakta olup, bu bölgenin yatırımlarımız içindeki payı yaklaşık %4,9'dur.

TABLO 6. BÖLGELERE GÖRE SERMAYE POZİSYONU

Bölgeler	Sermaye Pozisyonu (\$)	Toplam Sermaye Pozisyonu içindeki Payı (%)
AB 28	34.415.098.884	78,35%
Diğer Avrupa Ülkeleri	3.090.965.780	7,04%
Yakın ve Orta Doğu Asya Ülkeleri	2.159.228.210	4,92%
Kuzey Amerika	1.557.380.286	3,55%
Diğer Asya Ülkeleri	1.494.053.808	3,40%
Kuzey Afrika	974.418.118	2,22%
Diğer Afrika Ülkeleri	272.120.539	0,62%
Güney Amerika	33.726.537	0,08%
Açıkça Belirtilmemiş ve Tarif Edilmemiş Çeşitli Ülkeler	3.713.212	0,01%
Okyanusya ve Kutup Bölgesi	-157.005	0,00%
Orta Amerika ve Karayipler	-75.794.940	-0,17%
Genel Toplam	43.924.753.428	100,00%

GRAFİK 2. BÖLGELERE GÖRE SERMAYE POZİSYONU

Kuzey Amerika Bölgesindeki yatırımlar yaklaşık %3,6'lık paya ve 1,6 milyar \$ sermaye pozisyonuna sahiptir. Tüm yatırımlar içinde %3,4'lük paya sahip olan Diğer Asya grubundaki yatırımlarda sermaye pozisyonu 1,5 milyar \$'dır. Fas, Tunus, Libya, Cezayir ve Mısır'ı içeren Kuzey Afrika bölgesi ise tüm yatırımlar içinde %2,2'lik bir paya sahip olup, sermaye pozisyonu 974 milyon \$'dır.

3- YURTDIŞI YATIRIMLARIN BÖLGELERE GÖRE SEKTÖREL DAĞILIMI

Türkiye'de yerleşik gerçek ve tüzel kişilerin yurtdışı yatırımları sektörel olarak incelendiğinde, AB Ülkeleri grubunda finans ve sigorta faaliyetleri ön plana çıkmaktadır. Bu sektörü gıda içecek ve tütün ürünleri imalatı, ulaştırma ve depolama, bilgi-iletişim ve toptan ve perakende ticaret sektörleri takip etmektedir.

TABLO 7. BÖLGELERE GÖRE SEKTÖREL DAĞILIM

Bölge / Sektör	Seçilmiş Sektörlerin Sermaye Pozisyonu (\$)	Seçilmiş Sektörlerin Bölgesel Sermaye Pozisyonu İçindeki Payı (%)
AB 28	33.441.594.209	79,61%
K. Finans ve Sigorta Faaliyetleri	30.797.483.901	92,09%
CA. Gıda İçecek ve Tütün Ürünleri İmalatı	917.722.933	2,74%
H. Ulaştırma ve Depolama	678.849.937	2,03%
J. Bilgi ve İletişim	677.216.936	2,03%
G. Toptan ve Perakende Ticaret	370.320.502	1,11%
Diğer Avrupa Ülkeleri	2.695.649.449	6,42%
K. Finans ve Sigorta Faaliyetleri	1.700.012.387	63,07%
G. Toptan ve Perakende Ticaret	451.377.249	16,74%
J. Bilgi ve İletişim	203.522.449	7,55%
I. Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri	172.500.806	6,40%
L. Gayrimenkul Faaliyetleri	168.236.559	6,24%
Yakın ve Orta Doğu Asya Ülkeleri	1.663.700.414	3,96%
K. Finans ve Sigorta Faaliyetleri	718.442.682	43,18%
F. İnşaat	368.678.995	22,16%
CG. Kimyasalların Kimyasal Ürünlerin ve Temel Eczacılık Ürünleri ile Malzemelerinin İmalatı	339.948.920	20,43%
CE. Kağıt ve Kağıt Ürünleri İmalatı ve Kayıtlı Medyanın Basılması ve Çoğaltılması	129.786.838	7,80%
G. Toptan ve Perakende Ticaret	106.842.979	6,42%
Kuzey Amerika	1.420.357.399	3,38%
K. Finans ve Sigorta Faaliyetleri	762.872.219	53,71%
CB. Tekstil ve Giyim Eşyaları İmalatı	211.979.023	14,92%
CJ. Ana Metal Sanayii ve Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatı (Makine Teçhizat Hariç)	200.964.449	14,15%
L. Gayrimenkul Faaliyetleri	193.931.983	13,65%
S. Diğer Hizmet Faaliyetleri	50.609.725	3,56%

Kuzey Afrika	1.162.252.139	2,77%
CJ. Ana Metal Sanayii ve Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatı (Makine Teçhizat Hariç)	790.953.401	68,05%
G. Toptan ve Perakende Ticaret	160.858.345	13,84%
CB. Tekstil ve Giyim Eşyaları İmalatı	139.653.529	12,02%
CE. Kağıt ve Kağıt Ürünleri İmalatı ve Kayıtlı Medyanın Basılması ve Çoğaltılması	56.101.763	4,83%
CH. Kauçuk ve Plastik Ürünleri İmalatı	14.685.102	1,26%
Diğer Asya Ülkeleri	999.982.448	2,38%
CA. Gıda İçecek ve Tütün Ürünleri İmalatı	232.616.180	23,26%
CL. Bilgisayarların, Elektrik-Elektronik ve Optik Ürünlerin İmalatı	215.645.912	21,56%
CG. Kimyasalların Kimyasal Ürünlerin ve Temel Eczacılık Ürünleri ile Malzemelerinin İmalatı	208.633.901	20,86%
CB. Tekstil ve Giyim Eşyaları İmalatı	185.145.168	18,51%
G. Toptan ve Perakende Ticaret	157.941.287	15,79%
Orta Amerika ve Karayipler	309.371.850	0,74%
K. Finans ve Sigorta Faaliyetleri	298.962.391	96,64%
L. Gayrimenkul Faaliyetleri	6.479.574	2,09%
J. Bilgi ve İletişim	2.127.432	0,69%
CJ. Ana Metal Sanayii ve Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatı (Makine Teçhizat Hariç)	1.801.432	0,58%
CN. Mobilya İmalatı ve Başka Yerde Sınıflandırılmamış Diğer İmalat Sanayii	1.022	0,00%
Diğer Afrika Ülkeleri	273.905.909	0,65%
D. Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtımı	227.632.652	83,11%
G. Toptan ve Perakende Ticaret	27.877.890	10,18%
H. Ulaştırma ve Depolama	8.820.296	3,22%
CI. Diğer Metalik Olmayan Mineral Ürünlerin İmalatı	6.443.071	2,35%
S. Diğer Hizmet Faaliyetleri	3.132.000	1,14%
Güney Amerika	33.951.834	0,08%
CB. Tekstil ve Giyim Eşyaları İmalatı	32.381.463	95,37%
G. Toptan ve Perakende Ticaret	1.449.586	4,27%
B. Madencilik ve Taş Ocakçılığı	264.213	0,78%
K. Finans ve Sigorta Faaliyetleri	36.547	0,11%
S. Diğer Hizmet Faaliyetleri	-179.975	-0,53%
Açıkça Belirtilmemiş ve Tarif Edilmemiş Çeşitli Ülkeler	3.713.212	0,01%
CA. Gıda İçecek ve Tütün Ürünleri İmalatı	3.674.234	98,95%
I. Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri	38.978	1,05%
Seçilmiş Sektörlerin Genel Toplamı	41.695.107.012	

Diğer Avrupa Ülkeleri'nde finans ve sigorta faaliyetleri ile toptan ve perakende ticaret; Yakın ve Ortadoğu Ülkeleri'nde finans ve sigorta ile inşaat; Kuzey Amerika'da finans ve sigorta ile tekstil; Kuzey Afrika'da metal sanayii ile toptan ve perakende ticaret; Diğer Asya Ülkeleri'nde ise gıda, içecek ve tütün ürünleri imalatı ile elektronik ve optik ürünlerin imalatı sektörleri öne çıkmaktadır.

4- YURTDIŞI YATIRIMLARIN BÖLGELERE GÖRE EKONOMİK FAALİYETLERİ

YurtdiŐi Yatırım Anket alıŐmaları sonucunda elde edilen veriler, yurtdiŐi yatırımların coğrafi ve sektörel dağılımı ile yatırım Őekilleri bakımından çeşitli kırılımlarla sınıflandırılabilir.

Diğer taraftan YurtdiŐi Yatırım Anketleri sonucunda oluŐturulan YurtdiŐi Yatırım Veritabanı, Türkiye’de yerleşik gerçek ve tüzel kişilerin yurtdiŐindeki yatırımlarına ilişkin irtibat ve bilanço bilgilerinin yanı sıra yurtdiŐi yatırımların Türkiye ile gerçekleştirdikleri dış ticarete ilişkin verileri, yatırımlar sonucunda yaratılan istihdam bilgilerini ve yurtdiŐi yatırımların ciro büyüklüklerini de içermektedir.

Böylelikle yurtdiŐi yatırımların ölkemiz ekonomisine katkılarının sayısal biçimde değerlendirilmesi mümkün olabilmektedir.

Öte yandan, 2020 yılında yaşanan COVID-19 pandemisinin yurtdiŐi yatırımlara etkisini de bu bölümde gözlemlemek mümkündür. YurtdiŐi yatırımlarda ciro rakamları 2020 yılında 2019 yılına göre % 16 oranında düşerek 41,6 milyar \$’dan 35 milyar \$’a gerilemiştir. Öte yandan, yurtdiŐindeki yatırımlarda yakalanan istihdam da 2020 yılında %10,5 oranında düşmüş ve 176.612’den 158.066’ya gerilemiştir.

YURTDIŞI YATIRIMLARIN DIŞ TİCARETİMİZDEKİ YERİ

Küresel ticaret ağlarında etkin rol oynama arzusundaki firmalar, tek veya sınırlı sayıda pazarda yürüttükleri faaliyet süreçlerinde karŐılaŐabilecekleri riskleri azaltmak, üretim faktör maliyetlerini düşürmek, girdi tedarikini güvenceye almak ve uygun maliyetle gerçekleştirmek, gümrük ve tarife dışı engelleri aŐmak, yatırım yapılan ölkenin dâhil olduğu bölgesel ekonomik oluŐumlardan kaynaklanan avantajları değerlendirmek gibi çok çeşitli amaçlardan bir ya da birkaç tanesine ulaşmak için yurtdiŐi yatırımı tercih etmektedirler.

Türk firmalarının da son yıllarda yurtdiŐi yatırımlara giderek ağırlık vererek üretimlerini dünya sathına yaydıkları görölmektedir.

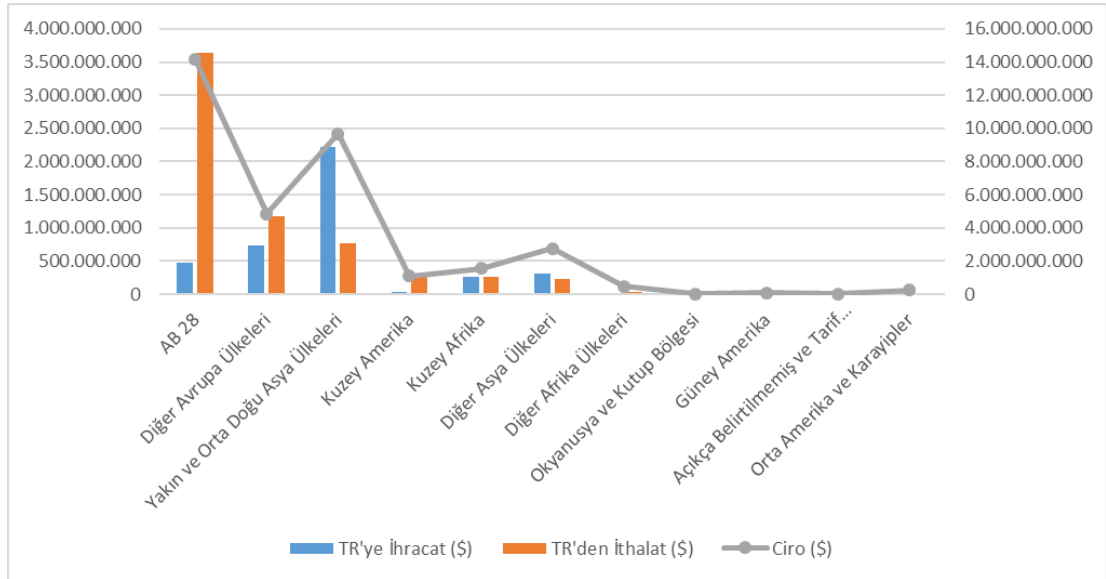
Yatırımcılardan alınan yanıtlar doğrultusunda, yurtdiŐi yatırımlara 2020 yılında Türkiye’den gerçekleştirilen ihracat tutarı 6,4 milyar \$, Türkiye’nin bu yatırımlardan gerçekleştirdiği ithalat tutarı ise 4,1 milyar \$ olarak tespit edilmiştir.

Öte yandan, Türkiye’den gerçekleştirilen yurtdiŐi yatırımlardan, “ilk yatırım ölkesi” (immediate investment country) kriterine göre tasnif edilen ve bu yayında yer alan yatırımların toplam ciro büyüklüğu, alınan yanıtlar kapsamında, 35 milyar \$ olarak belirlenmiŐtir.

TABLO 8. BÖLGELERE GÖRE EKONOMİK FAALİYETLER

Bölgeler	TR'ye ihracat (\$)	TR'den ithalat (\$)	Ciro (\$)
AB 28	481.281.663	3.643.663.880	14.142.669.181
Diğer Avrupa Ülkeleri	737.002.742	1.172.423.613	4.856.240.749
Yakın ve Orta Doğu Asya Ülkeleri	2.220.384.832	765.154.846	9.676.615.960
Kuzey Amerika	35.619.441	284.883.178	1.105.992.676
Kuzey Afrika	267.463.091	270.026.425	1.545.116.942
Diğer Asya Ülkeleri	313.348.643	232.054.669	2.765.228.181
Diğer Afrika Ülkeleri	9.752.560	41.688.300	484.972.620
Okyanusya ve Kutup Bölgesi	185.295	18.180.385	33.183.503
Güney Amerika	100.732	11.322.262	79.593.426
Açıkça Belirtilmemiş ve Tarif Edilmemiş Çeşitli Ülkeler	2.258.623	1.295.388	18.689.732
Orta Amerika ve Karayipler	81	530.722	257.179.988
Genel Toplam	4.067.397.702	6.441.223.670	34.965.482.958

GRAFİK 3. BÖLGELERE GÖRE EKONOMİK FAALİYETLER

5- YURTDIŞI YATIRIMLARDA BÖLGELERE GÖRE İSTİHDAM

Yurtdışı yatırımlarda gerçekleştirilen istihdam 147.034'ü yabancı, toplam 158.066 olarak tespit edilmiştir. En yüksek istihdam toplam 37.447 ile AB Ülkeleri'nde gerçekleşmiştir.

TABLO 9. BÖLGELERE GÖRE İSTİHDAM

Bölgeler	Türk Çalışan Sayısı	Yabancı Çalışan Sayısı
Diğer Asya Ülkeleri	1.271	35.897
AB 28	2.249	35.198
Diğer Avrupa Ülkeleri	3.246	33.527
Kuzey Afrika	347	19.178
Yakın ve Orta Doğu Asya Ülkeleri	2.361	16.903
Diğer Afrika Ülkeleri	822	3.927
Kuzey Amerika	289	1.114
Orta Amerika ve Karayipler	311	721
Güney Amerika	2	472
Okyanusya ve Kutup Bölgesi	64	97
Açıkça Belirtilmemiş ve Tarif Edilmemiş Çeşitli Ülkeler	70	0
Genel Toplam	11.032	147.034

B) YURTDIŞI YATIRIMLARIN ÜLKELERE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ**1- YURTDIŞI YATIRIMLARDA İLK 30 ÜLKE**

T.C. Ticaret Bakanlığı'nca yapılan anket çalışması sonucunda, 2020 yılı sonu itibarıyla toplam 124 ülkede doğrudan Türk yatırımı bulunduğu görülmektedir. Bu ülkelerden ilk 30'u, toplam sermaye pozisyonunun %96'sına gelmektedir.

TABLO 10. TÜRK YATIRIMLARININ BULUNDUĞU İLK 30 ÜLKE

Ülkeler	Yatırım Sayısı	Sermaye Pozisyonu (\$)
Hollanda	216	19.285.732.397
Birleşik Krallık (İngiltere, Galler, İskoçya, Kuzey İrlanda)	74	5.124.573.720
Almanya	175	2.430.925.507
Avusturya	8	2.285.601.026
Malta	33	1.956.009.466
Amerika Birleşik Devletleri	155	1.556.611.985
Cezayir	22	966.174.281
Belçika	17	874.546.944
Rusya	93	817.017.423
İrlanda	6	618.475.826
Arnavutluk	14	602.091.753
Kıbrıs (K.K.T.C.)	62	470.674.994
İran	11	470.500.559

İsveç	8	404.650.020
Bahreyn	6	402.047.166
Kazakistan	61	373.390.224
Bulgaristan	45	348.870.319
Lüksemburg	15	330.660.800
Irak	33	279.336.319
Panama	1	268.608.755
Birleşik Arap Emirlikleri	48	262.488.984
Makedonya	31	251.808.485
Bosna Hersek	12	250.027.601
Mısır	25	244.235.983
Pakistan	18	232.193.239
Azerbaycan	26	229.499.855
İsviçre	25	228.931.842
Malezya	9	210.087.744
Sırbistan	18	208.569.438
Gürcistan	44	185.915.344
Seçilmiş Ülkelerdeki Genel Toplam	1.310	42.170.257.999

2- ÜLKELERE GÖRE ÖN PLANA ÇIKAN SEKTÖRLER

TABLO 11. İLK 10 ÜLKEDE BAŞLICA SEKTÖRLER

Ülkeler	Seçilmiş Sektörlerin Sermaye Pozisyonu (\$)
Hollanda	18.446.758.459
64.2 Holding şirketlerinin faaliyetleri	16.492.153.724
64.1 Parasal aracı kuruluşların faaliyetleri	1.281.281.789
64.3 Trustlar fonlar ve benzeri mali varlıklar	673.322.946
Birleşik Krallık (İngiltere, Galler, İskoçya, Kuzey İrlanda)	5.055.941.464
64.2 Holding şirketlerinin faaliyetleri	4.872.534.332
62 Bilgisayar programlama danışmanlık ve ilgili faaliyetler	100.693.408
64.1 Parasal aracı kuruluşların faaliyetleri	82.713.724
Avusturya	2.285.824.559
64.1 Parasal aracı kuruluşların faaliyetleri	2.284.693.237
28 Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	650.319
46 Toptan ticaret (Motorlu kara taşıtları ve motosikletler hariç)	481.003
Almanya	2.267.267.781
64.1 Parasal aracı kuruluşların faaliyetleri	1.918.780.330
64.2 Holding şirketlerinin faaliyetleri	290.699.381
68 Gayrimenkul faaliyetleri	57.788.069

Malta	1.942.512.894
64.2 Holding şirketlerinin faaliyetleri	1.434.534.930
64.1 Parasal aracı kuruluşların faaliyetleri	358.538.416
50 Su yolu taşımacılığı	149.439.549
Amerika Birleşik Devletleri	1.060.537.419
64.3 Trustlar fonlar ve benzeri mali varlıklar	647.593.947
13 Tekstil ürünlerinin imalatı	211.979.023
24 Ana metal sanayii	200.964.449
Cezayir	912.630.723
24 Ana metal sanayii	790.814.306
42 Bina dışı yapıların inşaatı	65.714.654
17 Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	56.101.763
Belçika	880.098.278
10 Gıda ürünlerinin imalatı	842.004.340
64.2 Holding şirketlerinin faaliyetleri	34.213.270
32 Diğer imalatlar	3.880.669
Rusya	678.959.121
64.1 Parasal aracı kuruluşların faaliyetleri	417.840.639
68 Gayrimenkul faaliyetleri	147.585.233
47 Perakende ticaret (Motorlu kara taşıtları ve motosikletler hariç)	113.533.250
İrlanda	597.716.938
64.2 Holding şirketlerinin faaliyetleri	519.677.820
43 Özel inşaat faaliyetleri	56.081.118
64.1 Parasal aracı kuruluşların faaliyetleri	21.958.000
Seçilmiş Ülkelerdeki Genel Toplam	34.128.247.637

C) YURTDIŞI YATIRIMLARIN SEKTÖRLERE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

1- YURTDIŞI YATIRIMLARIN SEKTÖREL DAĞILIMI

Türkiye’de yerleşik gerçek ve tüzel kişilerin gerçekleştirdikleri yurtdışı yatırımlarda finans ve sigorta faaliyetleri %78,3'lük payla ilk sırada yer almaktadır. Sözkonusu faaliyetlerin en ağırlıklı bölümünü ise holding şirketlerinin faaliyetleri teşkil etmektedir.

TABLO 12. YURTDIŞI YATIRIMLARIN SEKTÖREL DAĞILIMI

Sektörler	Yatırım Sayısı	Sermaye Pozisyonu (\$)	Sermaye Pozisyonu İçindeki Payı (%)
K. Finans ve Sigorta Faaliyetleri	318	34.412.312.833	78,34%
G. Toptan ve Perakende Ticaret	482	1.266.447.742	2,88%
CA. Gıda İçecek ve Tütün Ürünleri İmalatı	41	1.236.578.941	2,82%
CJ. Ana Metal Sanayii ve Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatı (Makine Teçhizat Hariç)	50	1.171.016.702	2,67%
J. Bilgi ve İletişim	85	925.329.971	2,11%
CB. Tekstil ve Giyim Eşyaları İmalatı	82	708.673.004	1,61%
CG. Kimyasalların Kimyasal Ürünlerin ve Temel Eczacılık Ürünleri ile Malzemelerinin İmalatı	25	581.050.605	1,32%
D. Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtım	71	533.948.960	1,22%
F. İnşaat	213	507.757.154	1,16%
L. Gayrimenkul Faaliyetleri	72	467.320.300	1,06%
H. Ulaştırma ve Depolama	203	455.419.740	1,04%
CE. Kağıt ve Kağıt Ürünleri İmalatı ve Kayıtlı Medyanın Basılması ve Çoğaltılması	15	377.644.613	0,86%
CL. Bilgisayarların, Elektrik-Elektronik ve Optik Ürünlerin İmalatı	47	294.247.816	0,67%
I. Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri	43	285.642.724	0,65%
CH. Kauçuk ve Plastik Ürünleri İmalatı	29	263.463.248	0,60%
S. Diğer Hizmet Faaliyetleri	72	142.061.371	0,32%
Q. İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri	21	97.648.941	0,22%
CN. Mobilya İmalatı ve Başka Yerde Sınıflandırılmamış Diğer İmalat Sanayii	51	69.625.414	0,16%
CI. Diğer Metalik Olmayan Mineral Ürünlerin İmalatı	11	66.075.065	0,15%
R. Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlenme ve Spor	6	52.704.837	0,12%
CD. Ağaç ve Ağaç Ürünleri İmalatı	7	50.331.273	0,11%
CM. Ulaşım Araçları İmalatı	17	33.615.685	0,08%
M. Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler	30	18.246.360	0,04%
E. Su Temini, Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	8	16.158.518	0,04%
A. Tarım Ormancılık ve Balıkçılık	22	8.279.937	0,02%
N. İdari ve Destek Hizmet Faaliyetleri	32	5.993.667	0,01%
P. Eğitim	21	4.270.695	0,01%
CF. Kok Kömürü ve Rafine Edilmiş Petrol Ürünleri İmalatı	1	1.054.002	0,00%
CK. Makina ve Teçhizat (Başka Yerde Sınıflandırılmamış) İmalatı	9	842.342	0,00%
B. Madencilik ve Taş Ocakçılığı	37	-129.009.032	-0,29%
Genel Toplam	2.118	43.924.753.428	100,00%

Özellikle Hollanda, Lüksemburg, Malta ve İrlanda’da kurulan ve uluslararası faaliyet gösteren firmaların para trafiğini kolaylıkla yapmalarına imkân tanıyan “özel amaçlı işletmeler”, Türk yatırımcılarınca da yoğun biçimde kullanılmaktadır.

Finans ve sigorta faaliyetlerini %2,9'luk payla toptan ve perakende ticaret, %2,8'lik payla gıda, içecek ve tütün ürünleri imalatı, %2,7'lik payla ana metal sanayii ve %2,1'lik payla bilgi ve iletişim sektörü izlemektedir.

2- BAŐLİCA YATIRIM SEKTÖRLERİNİN BÖLGELERE GÖRE DAĞILIMI

TABLO 13. İLK 10 SEKTÖRDE BAŐLİCA BÖLGELER

Sektör / Bölge	Seçilmiş Sektörlerin Sermaye Pozisyonu (\$)
K. Finans ve Sigorta Faaliyetleri	34.277.773.579
AB 28	30.797.483.901
Diğer Avrupa Ülkeleri	1.700.012.387
Kuzey Amerika	762.872.219
Orta Amerika ve Karayipler	298.962.391
Yakın ve Orta Doğu Asya Ülkeleri	718.442.682
G. Toptan ve Perakende Ticaret	1.247.340.362
AB 28	370.320.502
Diğer Asya Ülkeleri	157.941.287
Diğer Avrupa Ülkeleri	451.377.249
Kuzey Afrika	160.858.345
Yakın ve Orta Doğu Asya Ülkeleri	106.842.979
CA. Gıda İçecek ve Tütün Ürünleri İmalatı	1.235.969.504
AB 28	917.722.933
Açıkça Belirtilmemiş ve Tarif Edilmemiş Çeşitli Ülkeler	3.674.234
Diğer Asya Ülkeleri	232.616.180
Kuzey Afrika	8.868.319
Yakın ve Orta Doğu Asya Ülkeleri	73.087.839
CJ. Ana Metal Sanayii ve Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatı (Makine Teçhizat Hariç)	1.164.691.417
AB 28	67.726.885
Diğer Asya Ülkeleri	21.143.219
Diğer Avrupa Ülkeleri	83.903.464
Kuzey Afrika	790.953.401
Kuzey Amerika	200.964.449
J. Bilgi ve İletişim	925.026.516
AB 28	677.216.936
Diğer Avrupa Ülkeleri	203.522.449
Kuzey Amerika	11.719.579
Orta Amerika ve Karayipler	2.127.432
Yakın ve Orta Doğu Asya Ülkeleri	30.440.120
CB. Tekstil ve Giyim Eşyaları İmalatı	680.582.990
AB 28	92.991.607
Diğer Asya Ülkeleri	185.145.168
Kuzey Afrika	139.653.529
Kuzey Amerika	211.979.023
Yakın ve Orta Doğu Asya Ülkeleri	50.813.663

F. İnşaat	627.970.521
AB 28	201.312.502
Diğer Afrika Ülkeleri	2.364.307
Diğer Avrupa Ülkeleri	21.307.529
Kuzey Amerika	34.307.188
Yakın ve Orta Doğu Asya Ülkeleri	368.678.995
D. Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtım	580.921.312
AB 28	13.930.312
Diğer Afrika Ülkeleri	227.632.652
Diğer Asya Ülkeleri	140.514.187
Diğer Avrupa Ülkeleri	109.263.471
Yakın ve Orta Doğu Asya Ülkeleri	89.580.690
CG. Kimyasalların Kimyasal Ürünlerin ve Temel Eczacılık Ürünleri ile Malzemelerinin İmalatı	580.326.455
AB 28	11.443.268
Diğer Asya Ülkeleri	208.633.901
Diğer Avrupa Ülkeleri	14.277.325
Kuzey Afrika	6.023.041
Yakın ve Orta Doğu Asya Ülkeleri	339.948.920
L. Gayrimenkul Faaliyetleri	466.281.997
AB 28	79.588.012
Diğer Asya Ülkeleri	18.045.869
Diğer Avrupa Ülkeleri	168.236.559
Kuzey Amerika	193.931.983
Orta Amerika ve Karayipler	6.479.574
Seçilmiş Sektörlerin Genel Toplamı	41.786.884.653

**T.C. TİCARET
BAKANLIĞI**

Serbest Bölgeler, Yurtdışı Yatırım ve Hizmetler Genel Müdürlüğü
Ankara, Haziran 2021

Bu çalışmada yer alan bilgiler herhangi bir resmi
istatistik niteliğini haiz değildir.